

Rapport 892

Flyttemotiver til og fra distriktene

REBEKKA SVARTEBEKK MYHRER OG KNUT VAREIDE

Tittel: Flyttemotiver til og fra distriktene

Rapport nr.: 892

Forfatter(e): Rebekka Svartebekk Myhrer og Knut Vareide

Dato: 20.09.2024

ISBN: 978-82-336-0753-1

ISSN: 2703-7894

Prosjekt: Regionale analyser 2023

Prosjektleder: Knut Vareide

Oppdragsgiver: Distriktssenteret

Telemarksforsking
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf.: +47 35061500

Forord

Denne rapporten er laget på oppdrag fra Distriktssenteret. Rapporten analyserer og oppsummerer funn fra en spørreundersøkelse som ble gjennomført for Kunnskapsbanken Nord-Norge høsten 2023. Denne spørreundersøkelsen hadde som formål å finne ut av forskjeller mellom Nord- og Sør-Norge når det gjelder flyttemotiver og tilfredshet med bostedet. I denne rapporten ser vi i stedet på forskjeller i flyttemotiver og bostedstilfredshet mellom distriktene og sentrale strøk.

Bø, 23. september 2024

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

Forord.....	3
Sammendrag	5
1. Innledning.....	10
2. Bosettingsstatus	11
3. Flytteplaner.....	12
4. Preferanser for å ha et godt liv.....	18
5. Tilfredshet med bostedet.....	19
6. Avstand mellom preferanser og tilfredshet	21
7. Flytteårsaker	23
7.1 Flyttemotiver blant unge	25
7.2 Årsaker til å flytte til en distriktskommune	26
7.3 Årsaker til å flytte fra en distriktskommune.....	29
8. Hva betyr kommunens utvikling?	31
8.1 Flytteplaner fra distriktskommuner.....	31
8.2 Optimisme.....	33
8.3 Tilfredshet med bostedet	35
8.4 Flytteårsaker	38
9. Metodisk tilnærming.....	40
10. Spørreskjema	42

Sammendrag

I denne rapporten har vi sett på flyttemotiver og tilfredshet med bostedet blant innbyggere i distriktene. Vi har analysert forskjellene mellom innbyggerne som bor i kommuner i de ulike sentralitetsgruppene og sett på hva som er viktige grunner til å ville flytte til eller fra en distriktskommune, hva som er viktig for å ha et godt liv, variasjoner blant unge og fornøydhetsnivå med bostedet. Samtidig har vi undersøkt hvordan arbeidsplassvekst, befolkningsvekst og bostedsattraktivitet i distriktskommuner påvirker innbyggere sine flyttemotiver og tilfredshet med bostedet i distriktene.

Distriktene har få innflyttere, men mange tilbakeflyttere

Nesten halvparten av befolkningen oppgir å ha bodd i kommunen sin hele livet. Det er liten forskjell på sentrale strøk og distriktene når det gjelder denne andelen. Det er derimot en større andel av befolkningen i distriktskommunene som er tilbakeflyttere enn det er i mer sentrale strøk. Samtidig er det en mindre andel innflyttere i distriktskommunene. Det er omtrent samme andel av befolkningen i distriktskommunene som oppgir at de enten vurderer å flytte eller har konkrete planer om å flytte som det er i befolkningen i de sentrale kommunene. Flyttestatistikken viser også at det er omtrent samme andel som faktisk flytter fra kommunen i de minst sentrale kommunene som fra de mer sentrale kommunene. De mest sentrale kommunene har imidlertid systematisk langt høyere innflytting enn de mindre sentrale kommunene. Det sentraliserende flyttemønsteret skapes derfor ikke av at det er stor utflytting fra distriktene, men at det er en lav andel innflyttere til distriktene.

Lavere tilfredshet med bostedet i distriktene

Innbyggerne i distriktskommunene er mindre tilfreds med bostedet sitt enn innbyggerne i de mest sentrale kommunene når det gjelder de fleste forhold. Det eneste forholdet hvor distriktsinnbyggerne var mer fornøyd var nærhet til natur og turområder. Innbyggerne i distriktene var mindre fornøyd med nærhet til tilbud som barnehage, skole, servicetilbud, kultur- og fritidstilbud, utdanningstilbud, sykehus og fødetilbud. Innbyggerne i distriktskommunene var også mindre fornøyd med jobbmulighetene. Vi har brukt SSBs sentralitetsindeks som mål for sentraliteten til kommunene. Sentralitetsindeksen er basert på nærhet til servicetilbud og arbeidsplasser, slik at det ikke er overraskende at innbyggerne i distriktene er mindre fornøyd med nærhet til ulike tilbud og arbeidsplasser.

Hvilke bostedskvaliteter er viktig for å ha et godt liv?

Det er små forskjeller på innbyggerne i distriktene og sentrale strøk når det gjelder hvilke bostedskvaliteter som er viktig for å ha et godt liv. De kvalitetene som oftest trekkes frem, både fra distrikt og sentrum, er gode jobbmuligheter, at en kan leve som en vil, nærhet til familie og venner og nærhet til natur og

turområder. Nærhet til natur og turområder anses altså som viktig av de fleste, men kommer ikke så ofte fram når vi spør om flyttemotiver. Det er antakelig fordi innbyggerne i sentrale strøk er nesten like fornøyde med nærheter til natur og turområder som innbyggerne i distriktene.

Hvorfor flytte?

Det er spesielt to flyttemotiver som ofte dukker opp: Det å komme nærmere familie og venner og jobb og karrieremuligheter. Dette er de to vanligste flyttemotivene, både for de som vurderer å flytte fra en sentral kommune og for de vurderer å flytte fra en distriktskommune. Det er imidlertid hele 70 prosent av de som vurderer eller skal flytte fra en distriktskommune som oppgir jobb eller karrieremuligheter som et flyttemotiv, mens det bare er 38 prosent av de som vurderer flytting fra en sentral kommune som oppgir jobb/karriere som et motiv for å flytte. Når det gjelder det å komme nærmere familie og venner, er det en litt større andel av de i de sentrale kommunene som oppgir dette (69 prosent) enn i distriktskommunene (60 prosent). Andre flyttemotiver som ofte dukker opp for de som vurderer å flytte fra en distriktskommune er nærhet til kultur og fritidstilbud (27 prosent), at de ikke trives der de bor (22 prosent) og studier (23 prosent). Andelen som oppgir trivsel som flyttemotiv er langt høyere for de som ønsker å flytte fra en distriktskommune enn for de som vurderer å flytte fra en sentral kommune. Andelen som oppgir studier som flyttemotiv er overraskende liten mellom distrikt og sentrale strøk. Det er 26 prosent av de som oppgir dette som flyttemotiv fra en sentral kommune og 40 prosent som oppgir studier som flyttemotiv fra en mellomsentral kommune, altså høyere andel enn for de som vurderer å flytte fra en distriktskommune. Nesten ingen (1 prosent) av de som vurderer flytting fra en distriktskommune oppgir det å unngå bygdedyret/ønsker anonymitet som et flyttemotiv. Litt overraskende er det at 7 prosent av de som vurderer å flytte fra en sentral kommune oppgir dette som motiv for flyttingen.

Unge sine flyttemotiver

De unge (dvs. de mellom 15 og 29 år) sine flyttemotiver er ikke vesentlig forskjellige fra de eldre. En forskjell er at jobb og studier er hyppige flyttemotiv for de unge. Av de som vurderer å flytte fra en distriktskommune, oppgir hele 87 prosent at jobb/karrieremuligheter er et flyttemotiv. 43 prosent av de unge som vurderer å flytte fra en distriktskommune oppgir studier som et flyttemotiv. Overraskende nok oppgir en større andel (46 prosent) av de som vurderer å flytte fra en sentral kommune studier som et flyttemotiv. Det å komme nærmere familie og venner er et viktig flyttemotiv for de unge i distriktene, 46 prosent oppgir dette som et flyttemotiv, men det er en lavere andel enn for de som er over 30 år. Andre flyttemotiver for unge som vurderer å flytte fra en distriktskommune er kultur og fritidstilbud (28 prosent), natur og friluftsliv (22 prosent) og at de ikke trives der de bor (21 prosent).

Hvorfor flytte til en distriktskommune?

De som ønsker å flytte til en distriktskommune oppgir hovedsakelig nærhet til familie eller venner (50 prosent), jobb- eller karrieremuligheter (19 prosent), og en følelse av å høre hjemme (16 prosent) som de viktigste grunnene. Økonomi og boustgifter, samt natur og friluftsliv, er også sentrale årsaker. Dette kan kanskje skyldes lavere levekostnader og rikelig med natur- og friluftstilbud i distriktskommuner. Blant de som allerede har flyttet til en distriktskommune, oppgir 52 prosent nærhet til venner og familie og 34 prosent jobb- og karrieremuligheter som de viktigste årsakene. Dette kan reflektere en trend der folk flytter til mer sentrale områder for å studere eller jobbe, men over tid flytter tilbake til hjemstedet. Jobbmuligheter som er unike for distriktene kan også være en viktig årsak. Balansen mellom jobb og hverdagsliv kan også være enklere i distriktskommuner, noe som kan være en annen viktig grunn til å flytte dit.

Hvorfor flytte fra en distriktskommune?

Hovedårsakene til at folk flytter fra distriktskommuner (sentralitetsgruppe 5 eller 6) er jobb- eller karrieremuligheter (38 prosent), nærhet til venner og familie, og studier (25 prosent). Færre studie- og jobbmuligheter i distriktene kan føre til at flere ønsker å flytte til steder med flere muligheter. En del (7 prosent) oppga også trivsel som grunn til å flytte fra en distriktskommune.

Bostedets fremtid

De fleste innbyggerne i distriktskommuner (69 prosent) er optimistiske om fremtiden for deres bosted. Optimismen for bostedets fremtid er noe høyere i kommuner med befolkningsvekst og arbeidsplassvekst. Det er en noe større andel blant de som bor i en distriktskommune med positiv bostedsattraktivitet som mener fremtiden til bostedet ser positiv ut, enn de som bor i en kommune med negativ bostedsattraktivitet, men forskjellene er små. Pessimismen ser dermed ut til å være noe større blant de som bor i en distriktskommune med arbeidsplassnedgang eller befolkningsnedgang den siste tiårsperioden.

Fornøydhet med bostedet basert på distriktskommunens utvikling

Folk i distriktskommuner er generelt fornøyde med bostedet sitt, uavhengig av befolkningsutvikling, bostedsattraktivitet og arbeidsplassutvikling i kommunen. Det innbyggerne i distriktene er mest fornøyde med er nærhet til natur og turområder. Utdanningstilbudet er det området hvor tilfredsheten varierer mest basert på befolkningsutvikling, bostedsattraktivitet og arbeidsplassutvikling. De i kommuner med befolknings- og arbeidsplassvekst, samt positiv bostedsattraktivitet, er betydelig mer fornøyde med utdanningstilbudet. Forskjellene er mindre når det gjelder nærhet til natur og muligheten til å leve som en vil.

Flytteårsaker basert på distriktskommunens utvikling

Jobb og karrieremuligheter er en viktig flytteårsak uavhengig av befolkningsutvikling, bostedsattraktivitet, og arbeidsplassutvikling i distriktskommuner. Det er relativt små forskjeller basert på disse faktorene, men generelt er jobb litt mer fremtredende som flytteårsak i kommuner med befolkningsnedgang og arbeidsplassnedgang, enn i kommuner med befolkningsøkning og arbeidsplassvekst. Forskjellene er mindre når det gjelder bostedsattraktivitet.

Flytteplaner basert på distriktskommunens utvikling

Flytteplaner blant innbyggere i distriktskommuner varierer noe basert på befolkningsutvikling, bostedsattraktivitet og arbeidsplassutvikling. Flertallet har ingen flytteplaner, men det er en høyere andel som vurderer å flytte i områder med befolkningsnedgang, negativ bostedsattraktivitet og arbeidsplassnedgang, enn de som bor i kommuner med befolkningsøkning, arbeidsplassvekst og positiv bostedsattraktivitet.

Hva kan en distriktskommune lære av denne undersøkelsen?

For det første er tilgang på jobb fremdeles et viktig flyttemotiv. En stor andel (70 prosent) som har flyttet fra en distriktskommune oppgir jobbmuligheter som årsak til flyttingen. Det er også en del som oppgir jobbmuligheter som årsak til å flytte inn til en distriktskommune, slik at det å ha interessante jobber å tilby også kan være en mulighet for distriktskommuner. Nå for tiden er det lav arbeidsledighet og mangel på kompetanse på flere områder. I noen kommuner opplever man derfor at det er ledige jobber, men få eller ingen søkere. I disse kommunene kan det se ut til at det ikke er tilgang til arbeidsplasser som er problemet, men å få folk til å flytte inn. Det er et argument for at bostedsattraktiviteten er viktigst, men det må altså i utgangspunktet være jobber til innflytterne. Jobbtilbudet må altså være til stede, selv om det i noen tilfeller ikke er nok til å få netto innflytting.

Det å komme nærmere familie og venner er kanskje det viktigste flyttemotivet, målt etter andelen som oppgir dette som flytteårsak. Dette flyttemotivet drar imidlertid alle veier siden dette er et flyttemotiv både for de som flytter sentralt eller de som flytter til distriktene. Undersøkelsen viser imidlertid at halvparten av de som hadde flyttet til en distriktskommune oppgir det å komme nærmere familie og venner som et flyttemotiv. Dermed blir kommunens egen befolkning viktige ambassadører for å rekruttere sine venner og familie til å flytte inn.

Natur og tilgang til friluftsliv er et forhold som er svært viktig for å ha et godt liv. Innbyggerne i distriktene er mer tilfreds med tilgang til natur og friluftsliv enn innbyggerne i sentrale strøk. Forskjellen er imidlertid liten, og innbyggerne i sentrale strøk er faktisk også svært fornøyde med tilgang på natur og friluftsliv i sin egen kommune.

Innbyggerne i distriktskommuner er mindre tilfreds med nærhet til mange typer servicetilbud. Det er en logisk konsekvens av hvordan vi definerer sentralitet. Nærhet til servicetilbud og arbeidsplasser er kriteriene som brukes i sentralitetsindeksen, ved at sentrale strøk defineres av en høyere tilgang til servicetilbud og arbeidsplasser. Dermed vil det alltid være slik. Distriktene har imidlertid noen fordeler, som for eksempel lavere bo- og levekostnader. En distriktskommune kan naturligvis arbeide for å minske gapet i servicetilbudet, men kan også forsøke å forbedre og markedsføre andre fordeler med å bo i kommunen. Det vil alltid være noen som finner livsstilen i distriktene attraktivt.

Resultatene viser også at tilbakeflytting til distriktene er viktig. En betydelig andel av innbyggerne i distriktene består av tilbakeflyttere. En måte å tolke dette på er at det kan være verdifullt å fokusere på tiltak som kan oppmuntre tidligere innbyggere til å flytte tilbake. En annen måte å tolke dette på, er at tilbakeflytterne kommer av seg selv, men at problemet er at det er for få nye innflyttere og at en heller bør forsøke å trekke til seg flere innflyttere som ikke er oppvokst i kommunen.

1. Innledning

Denne rapporten tar for seg variasjoner mellom de ulike sentralitetsnivåene for å analysere flyttemotiver, -planer og -årsaker, samt preferanser for å ha et godt liv og tilfredshet med bostedet. Hensikten med rapporten er å undersøke forskjeller basert på sentralitet, mellom innbyggere som bor i mer sentrale strøk og i innbyggere i distriktene, samt variasjon blant de som bor i de minst sentrale kommunene. Som mål på kommunenes sentralitet, har vi basert oss på SSB sin sentralitetsindeks. Sentralitetsindeksen baserer seg på nærhet til servicetilbud og arbeidsplasser i kommunene.

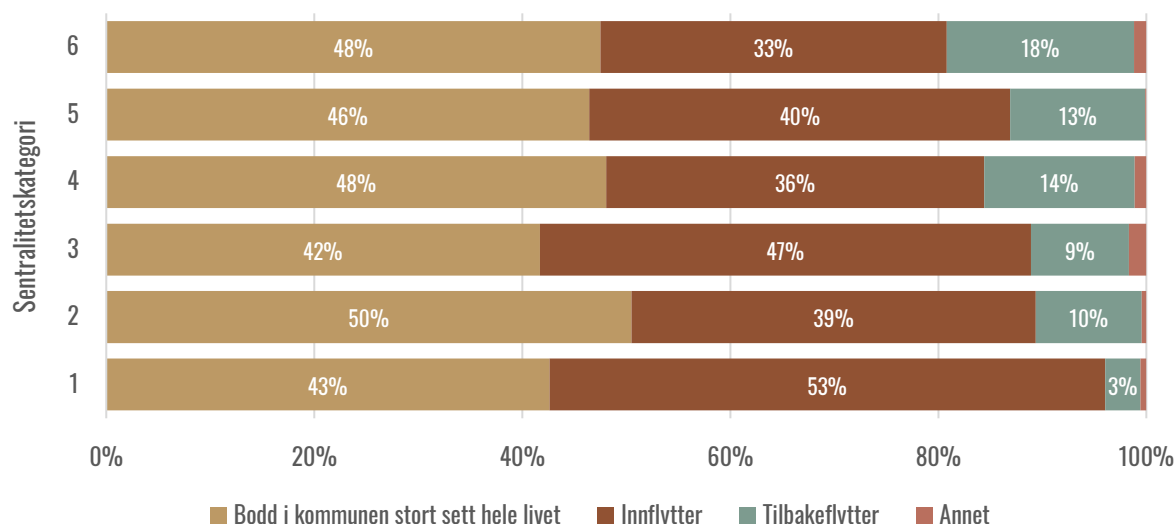
Vi har analysert funnene fra en spørreundersøkelse gjennomført på landbasis blant 3400 innbyggere i alderen 15 til 65 år. Spørreundersøkelsen sitt hovedmål var å forstå befolkningens holdninger og intensjoner knyttet til bosted og eventuelle flytteplaner og motiver. Det ble gjennomført to separate utvalg til spørreundersøkelsen: ett i Nord-Norge og ett i Sør-Norge (ref. kapittel 9). I Nord-Norge deltok 2 400 personer i undersøkelsen. For å kunne sammenligne svarene fra personer i nord med svar fra personer i sør, ble det også trukket et utvalg blant befolkningen i Sør-Norge, bestående av 1 000 personer.

Vi har analysert forskjellene mellom innbyggerne som bor i kommuner i de ulike sentralitetsgruppene og sett på hva som er viktige grunner til å ville flytte til eller fra en distriktskommune, hva som er viktig for å ha et godt liv, variasjoner blant unge og fornøydhhet med bostedet. Videre undersøkes det og om hvordan det har gått i kommunen, i den forbindelse hvordan befolkningsutvikling, bostedsattraktivitet og arbeidsplassutvikling i distriktskommuner (jf. kapittel 9), påvirker fremtidsoptimisme knyttet til bostedet, tilfredshet med bostedet, flytteårsaker og flytteplaner.

2. Bosettingsstatus

Vi kan skille mellom innflyttere til et bosted, de som har bodd samme sted (stort sett) hele livet og tilbakeflytterne, de som har flyttet tilbake til stedet de kommer fra. Hvis vi ser på befolkningen i hele landet, har 46 prosent av alle respondentene bodd i kommunen stort sett hele livet, mens 43 prosent anser seg som innflyttere. Kun 10 prosent av respondentene anser seg som tilbakeflyttere.

Det er klare forskjeller på andelen av disse tre bosettingsstatusene etter hvor sentralt de bor. I de mest sentrale kommune (sentralitetsklasse 1), er det 53 prosent som anser seg som innflyttere, og kun 3 prosent anser seg som tilbakeflyttere. Blant de som bor i de minst sentrale kommunene (sentralitetsklasse 6) anser 18 prosent seg som tilbakeflyttere til bostedet. Andelen tilbakeflyttere er størst i de minst sentrale kommune (sentralitetsklasse 5 og 6). De som anser seg å ha bodd i kommunen hele livet er størst i de nest mest sentrale kommunene (sentralitetsklasse 2) og minst i de som bor i en kommune i sentralitetskategori 3.

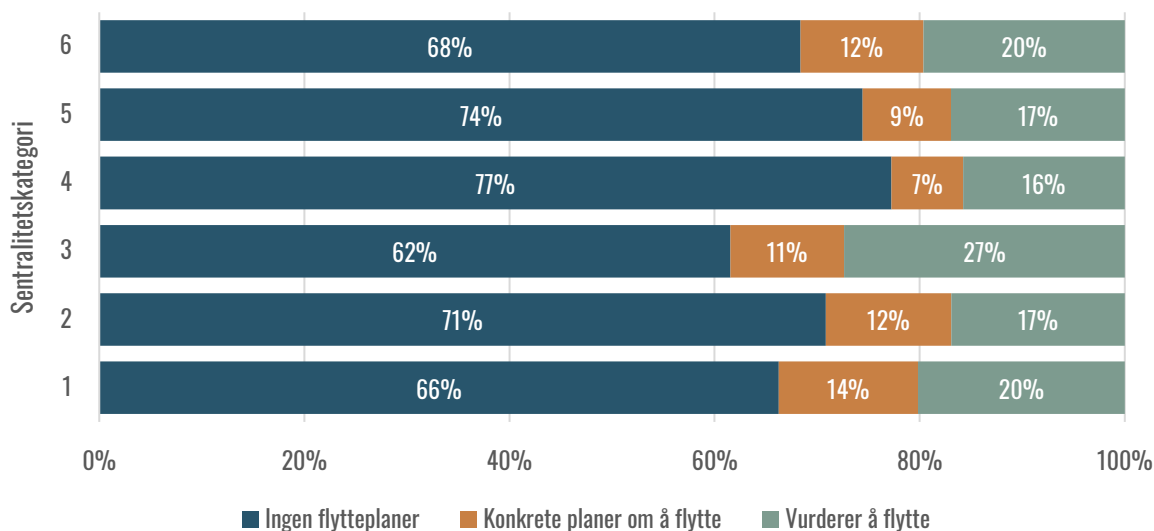
Figur 1: Andel som anser seg som innflyttere, tilbakeflyttere eller som har bodd i kommunene stort sett hele livet, etter sentralitet. Prosent. N totalt = 3405. N innflytter = 1290. N tilbakeflytter = 451. N bodd i kommunen hele livet = 1637. N annet = 27. N Sentralitetskategori 1 = 170. N sentralitetskategori 2 = 168. N sentralitetskategori 3 = 761. N sentralitetskategori 4 = 908. N sentralitetskategori 5 = 693. N sentralitetskategori 6 = 705.

Den mest systematiske forskjellen er at det er en større andel tilbakeflyttere i de minst sentrale kommunene. Det kommer nok av at det mange unge som flytter ut av distriktskommunene for å ta utdanning. Dermed blir det et stort antall som har flyttet ut tidligere og som dermed kan komme til å flytte tilbake. Samtidig har folketallet i de minst sentrale kommunene krympet, slik at andelen tilbakeflyttere blir større på grunn av det. Det er derfor ikke nødvendigvis slik at de som flytter ut fra en distriktskommune har større sannsynlighet for å flytte tilbake.

3. Flytteplaner

Videre er det interessant å se på hvor mange som i løpet av de fem neste årene vurderer å flytte, basert på hvor sentralt de bor. For hele landet er det slik at 69 prosent av alle respondentene ønsker å bli boende i kommunen de bor i dag. Samtidig er det 31 prosent som enten har konkrete planer om å flytte eller som vurderer å flytte i løpet av de neste fem årene. I figuren nedenfor ser en hvordan flytteplanene varierer basert på hvor sentralt en bor i landet.

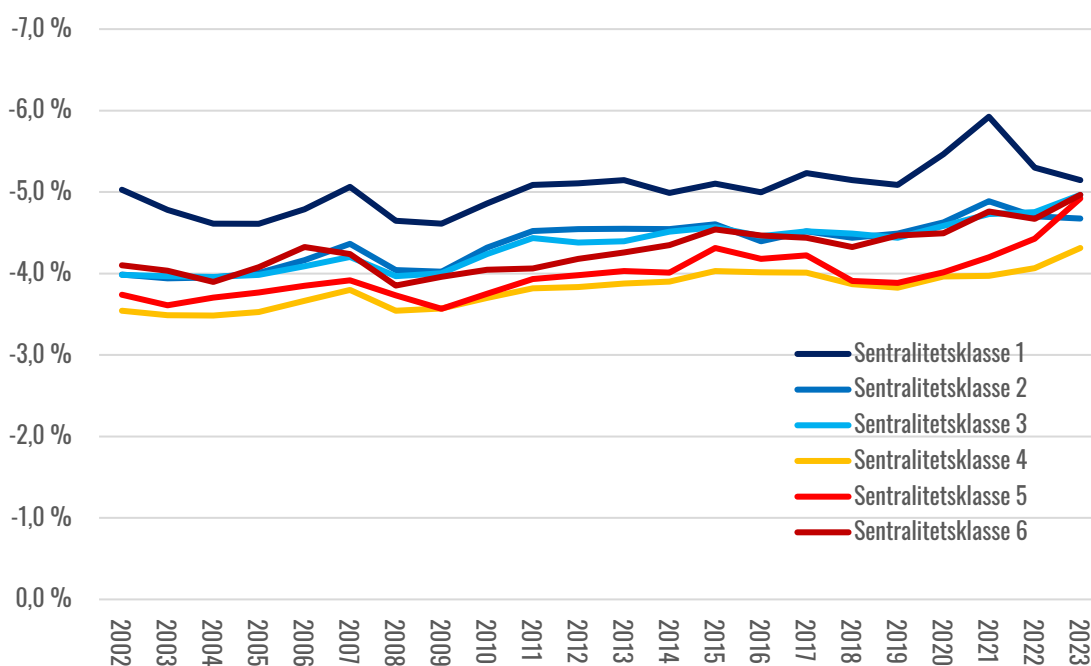
Blant de som bor i de mellomsentrale kommunene (sentralitetskategori 4) finner vi flest personer som ikke har noen flytteplaner. Her ønsker 77 prosent å bli boende. I sentralitetskategori 3 finner vi den største andelen som har flytteplaner (38 prosent). Kun 62 prosent har ingen flytteplaner i denne gruppen. Det er ikke så stor forskjell på flytteplanene i de mest sentrale og de minst sentrale kommunene.

Figur 2: Andel med flytteplaner, etter sentralitet (bosted i dag). Prosent. N totalt = 3405. N ingen flytteplaner = 2327. N konkrete planer om å flytte = 334. N vurderer å flytte = 744.

Det er altså praktisk talt ingen forskjell på de ulike sentralitetsklassene når det gjelder andelen av innbyggerne som vurderer eller har konkrete planer om å flytte. Andelen som vurderer å flytte er den samme i sentralitetsklasse 1 og 6. Dette kan virke noe overraskende, siden vi vet at det skjer et sentraliserende flyttemønster fra distriktene til mer sentrale strøk.

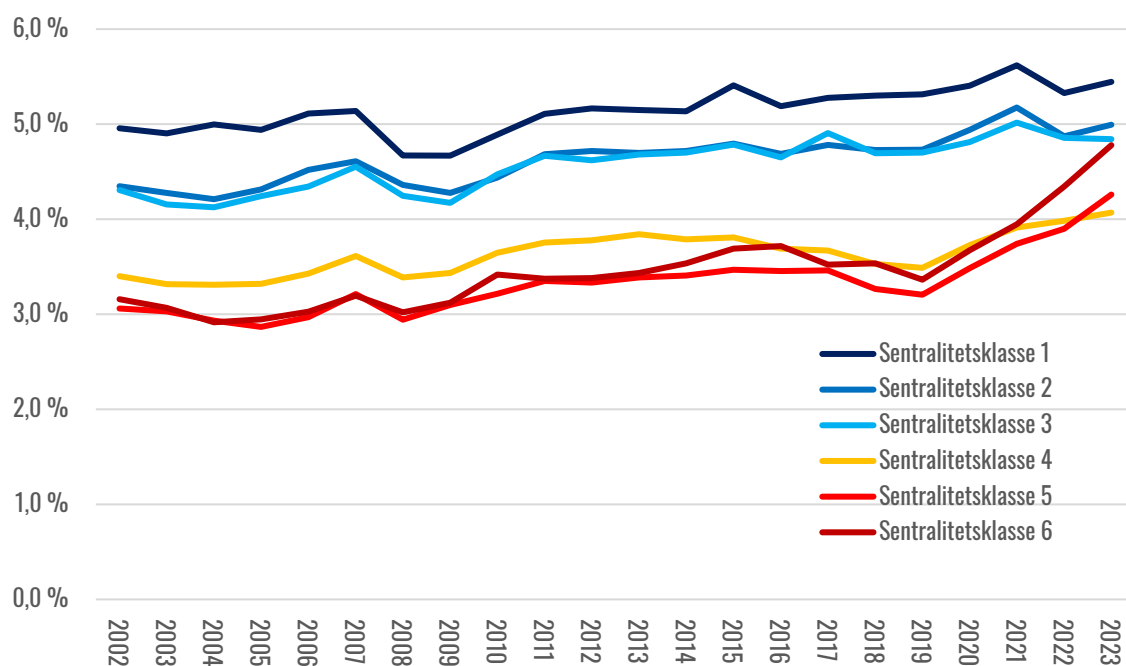
Hvordan stemmer dette med det faktiske flyttemønsteret? Vi kan da se på andelen av innbyggerne som faktisk har flyttet fra kommunen sin i de ulike sentralitetsklassene i flyttestatistikken til SSB som har med alle flytter mellom kommunene i Norge.

Figur 3: Prosentvis andel av innbyggerne som flyttet til en annen kommune. Data fra SSB, bearbejdet av Telemarksforsking.

Det viser seg at det er i sentralitetsklasse 4 at det har vært lavest andel av innbyggerne som har flyttet ut. Sentralitetsklasse 5 har hatt nest minst utflytting. Det var også i disse sentralitetsklassene at det var lavest andel innbyggere som oppga at de hadde konkrete planer om å flytte eller vurderte å flytte. Den faktiske utflyttingen fra sentralitetsklassene 2, 3 og 6 har vært ganske lik. Sentralitetsklasse 1 skiller seg ut gjennom å ha klart størst andel som faktisk har flyttet ut i alle årene fra 2000 til 2022, uten at det ble reflektert i spørreundersøkelsen.

Det er interessant at det faktisk ikke er en stor andel av innbyggerne i distriktskommunene som ønsker å flytte fra kommunen eller som faktisk har flyttet fra kommunen sin. Det sentraliserende flyttemønstrene skapes altså ikke ved at det er mange som ønske å flytte fra distriktskommunene, men at det er få som ønsker eller faktisk flytter *inn*. Det kommer tydelig fram dersom vi sammenlikner andelen som flyttet inn til kommunene i de ulike sentralitetsklassene.

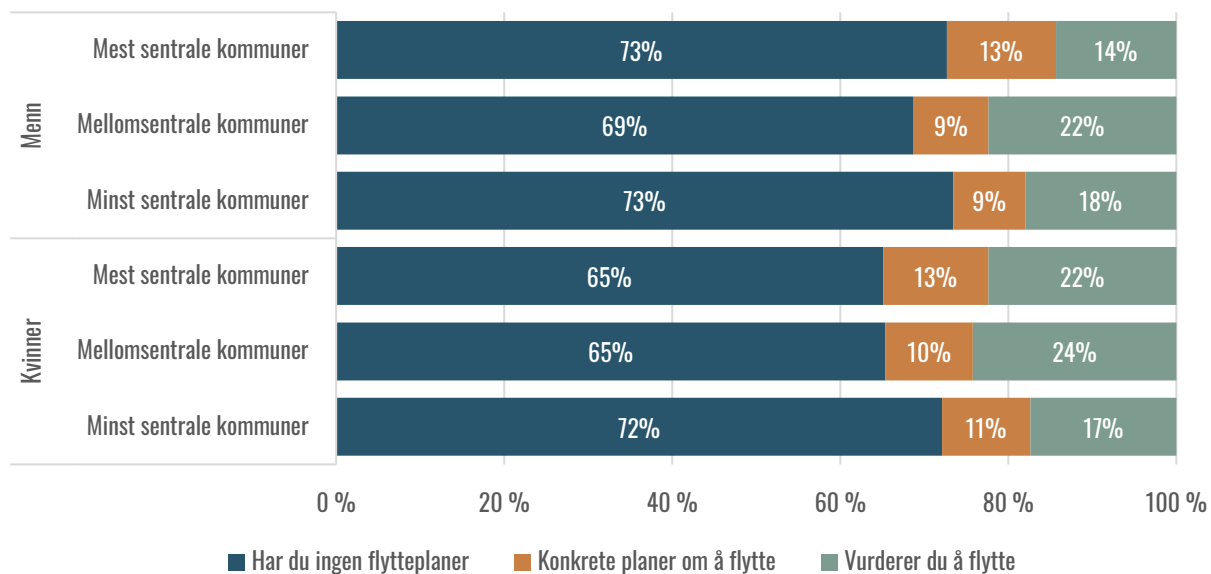

Figur 4: Prosentvis andel av innbyggerne som flyttet inn fra en annen kommune. Data fra SSB, bearbeidet av Telemarksforskning.

Da ser vi at det er en systematisk større innflytting til de mest sentrale kommunene. Det er det som skaper det sentraliserende flyttemønsteret. Det kan se ut til at det var rekordhøy innflytting til kommunene i sentralitetsklasse 6 i 2022 og 2023, men det kom nok av at mange ukrainske flyktninger ble registrert som innenlands flyttet dette året, da de flyttet fra mottak til bosettingskommune.

Vi burde derfor ikke snakke om *fraflytting* fra distriktene, siden det faktisk ikke er stor fraflytting. Problemet er manglende *innflytting*.

Til tross for at det ikke er så store forskjeller i flytteplaner basert på sentralitet, kan flytteplanene i større grad variere på bakgrunn av kjønn og alder.

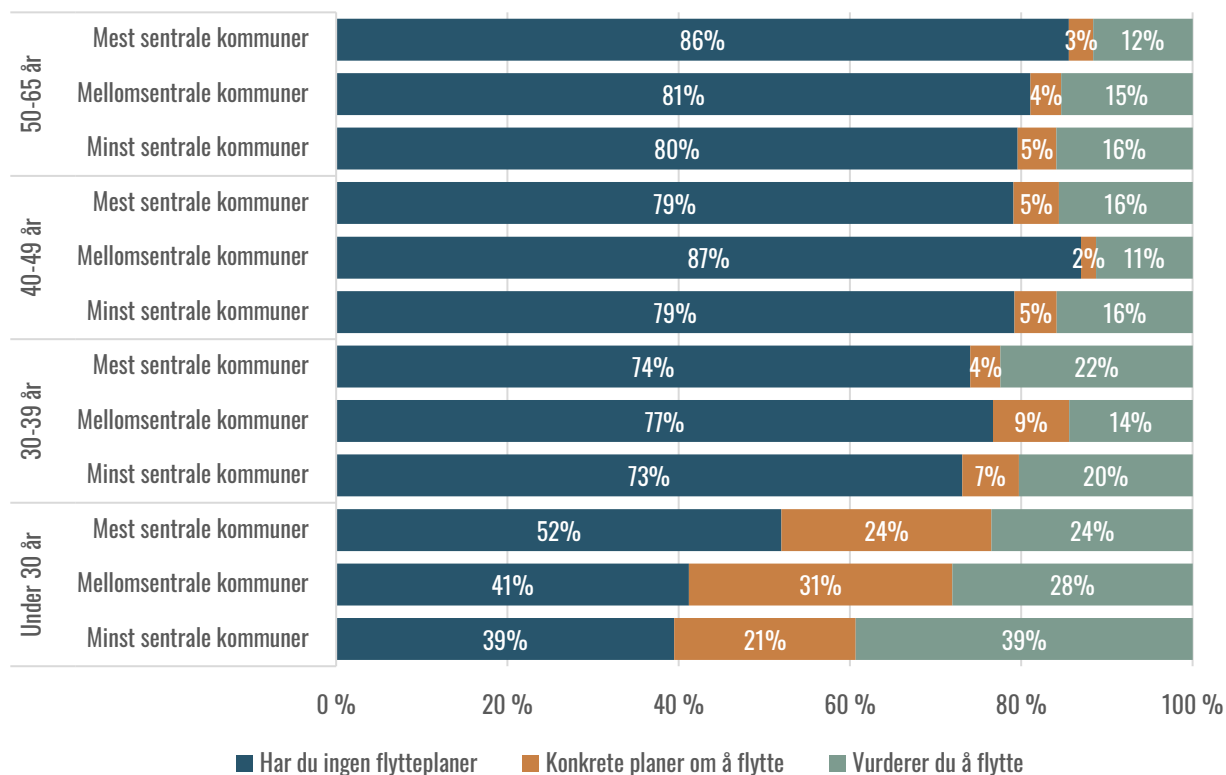

Figur 5: Andel med flytteplaner, etter kjønn og sentralitet. Prosent. N totalt = 3405. N menn = 1795. N kvinner = 1610.

Flere kvinner har flytteplaner enn menn, samlet sett. 11 prosent av kvinner har konkrete planer om å flytte, mens 22 prosent vurderer å flytte. 11 prosent av menn har og konkrete planer om å flytte, mens 18 prosent vurderer å flytte. 71 prosent av menn har ingen konkrete flytteplaner. Kvinner ser dermed ut i større grad å vurdere å flytte enn menn gjør. Hvis vi sammenholder det som kommer fram her med hva som har vært faktiske flyttemønstre, så har andelen som flytter fra en kommune til en annen vært mellom fire og fem prosent årlig de siste årene. Siden vi spør om flytteplaner de neste fem årene, er andelen som oppgir å ha flytteplaner ikke særlig forskjellig fra andelen som faktisk vil flytte. I praksis har menn generelt hatt noe større flyttetilbøyelighet enn kvinner, noe som står i motsetning til at en større andel kvinner oppgir å ha planer om å flytte.¹

28 prosent av kvinner som bor i en distriktskommune har flytteplaner, til sammenligning har nærmere 35 prosent av kvinner i mer sentrale kommuner flytteplaner. Når det gjelder menn, er det de som bor i mellomsentrale kommuner som i størst grad har flytteplaner (31 prosent). 73 prosent av menn som bor i de minst og de mest sentrale kommunene har ingen flytteplaner. Både blant kvinner og menn i de mest sentrale kommunene er det 13 prosent som har konkrete planert om å flytte. Det er verd å merke seg at det er liten forskjell på menn og kvinner i distriktskommunene når det gjelder flytteplaner. Det er større forskjell på menn og kvinner i de mer sentrale kommunene.

¹ Se Hvordan skape vekst?, s 81 Vareide 2024, Cappelen Damm Akademisk

Figur 6: Andel med flytteplaner, etter alder og sentralitet. N totalt = 3405. Prosent. N under 30 år = 898. N 30-39 år = 605. N 40-49 år = 700. N 50-65 år = 1202.

Når det gjelder alder, har de under 30 år i mye større grad flytteplaner er de som er over 30 år, men det varierer litt om de unge bor i en distriktskommune eller i en mer sentral kommune. 60 prosent av de unge i distriktene vurderer eller ønsker å flytte. Nesten like mange, 59 prosent av de unge som bor i en mellomsentral kommune vurderer eller skal flytte. Derimot blant de unge i de mest sentrale strøk, er det kun 48 prosent som kan tenke seg å flytte. Disse resultatene kan blant annet skyldes at det er færre muligheter for unge i distriktene, hvilket gjør at de kan være mer interessant for dem å flytte til mulighetene som større byer kan tilby. Mens i de større kommunene er det flere utdannings- og jobbmuligheter som unge søker, som gjør at færre ønsker å flytte.

Det er noe mindre variasjon i flytteplanene når vi ser på de over 30 år. Når det gjelder de i alderen 30-39 år, er det flest av de som bor i de minst sentrale kommunene som har flytteplaner (27 prosent). Derneft følger de som bor i de mest sentrale kommunene, der har 26 prosent flytteplaner. 23 prosent av de i aldersgruppen 30-39 år har flytteplaner. Det kan være flere i denne fasen som ønsker å flytte grunnet familieforhold eller jobb.

Blant de i alderen 40-49 år, er det særst få i de mellomsentrale kommunene som har flytteplaner, hele 87 prosent har ingen flytteplaner i denne sentralitetsklassen. Det er like mange (21 prosent) i de mest og minst sentrale kommune med flytteplaner i denne aldersgruppen. Den lave andelen med flytteplaner i de

mellomsentrale kommunene kan muligens skyldes at de i større grad er etablert i sine karrierer og liv, som gir et mindre ønske eller behov for å flytte.

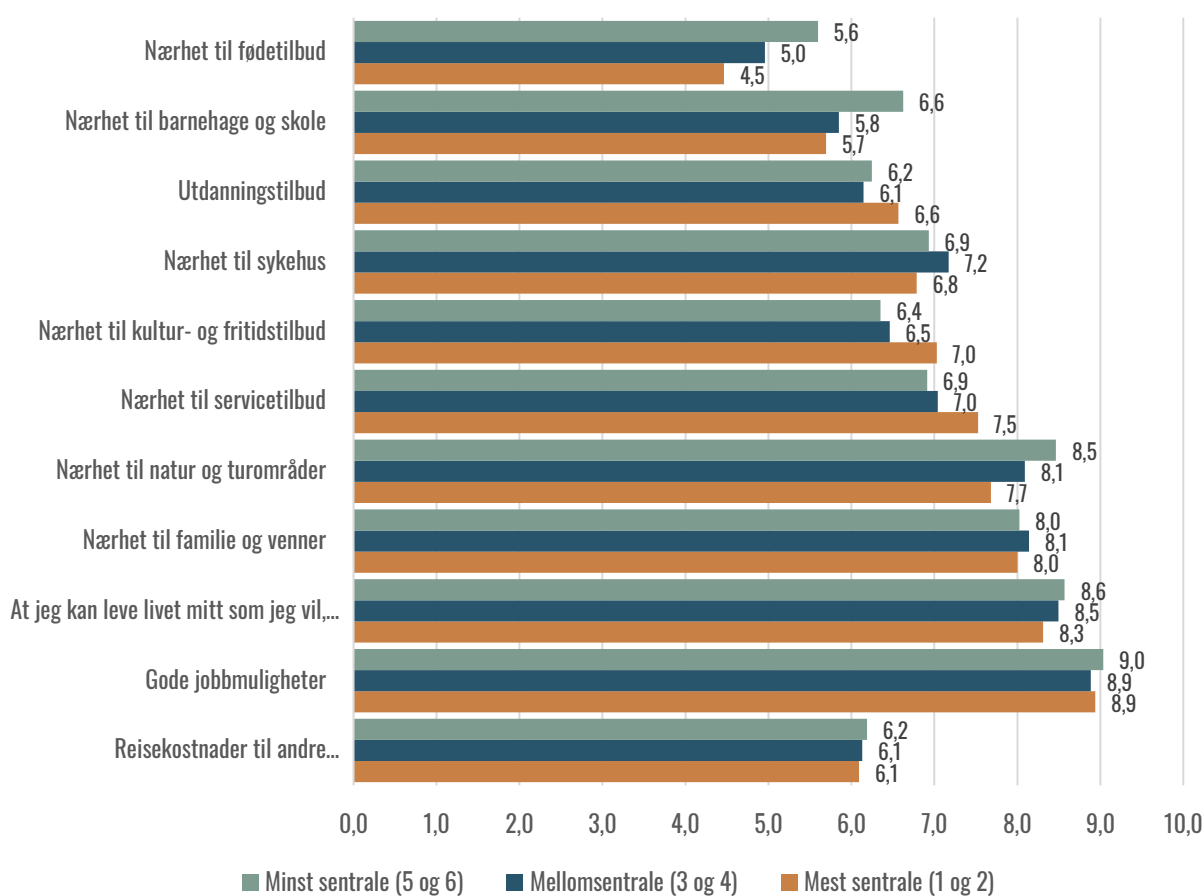
De over 50 år, har samlet sett minst flytteplaner, men i denne aldersgruppen er det flest som bor i de minst sentrale kommunene som vurderer eller skal flytte (21 prosent). Til sammenligning har kun 15 prosent av de som er 50-65 år som bor i de mest sentrale strøkene flytteplaner ut av kommunen. Her kan det også være at det er flere tilbud for de eldre som bor i mer sentrale strøk, som gjør at de har mindre behov for å flytte, og at det kan være enklere å få tak i en passende bolig i mer sentrale strøk.

Resultatene fra spørreundersøkelsen samsvarer godt med den faktiske flyttingen som har skjedd i Norge de siste årene. Det er langt høyere flyttehyppighet blant de unge, samtidig som at de som er under 30 år også har et sterkt sentraliserende flyttemønster. Når vi spør, er det tilsvarende en stor andel av de unge som har flytteplaner, samtidig som at andelen er spesielt stor for unge i distriktene. Det er også verd å merke seg at det er flere blant de eldste som har flytteplaner i distriktene enn i mer sentrale strøk. Tidligere hadde de eldre ikke noen tendens til å flytte fra distrikt til sentrale strøk, men det kan virke som om eldre i de siste årene i større grad flytter sentraliserende², samtidig som at en større andel av de eldre flytter.

² Se Hvordan skape vekst?, s 86-90 Vareide 2024, Cappelen Damm Akademisk

4. Preferanser for å ha et godt liv

Hva er viktigst for å ha et godt liv? Det som settes høyest uavhengig av hvor sentralt man bor er å ha en jobb man trives med, å kunne leve livet som man vil, nærhet til natur og turområder og nærhet til familie og venner. Nærhet til ulike tilbud og tjenester rangeres lavere av respondentene. Det er noen forskjeller basert på sentralitet. Nærhet til fødetilbud anses som viktigere for de som bor i de minst sentrale kommunene enn for de som bor i de mest sentrale kommunene. Det samme gjelder nærhet til natur og turområder og nærhet til barnehage og skole. Derimot anses nærhet til kultur- og fritidstilbud og servicetilbud som viktigere for de som bor mer sentralt enn de som bor minst sentralt.

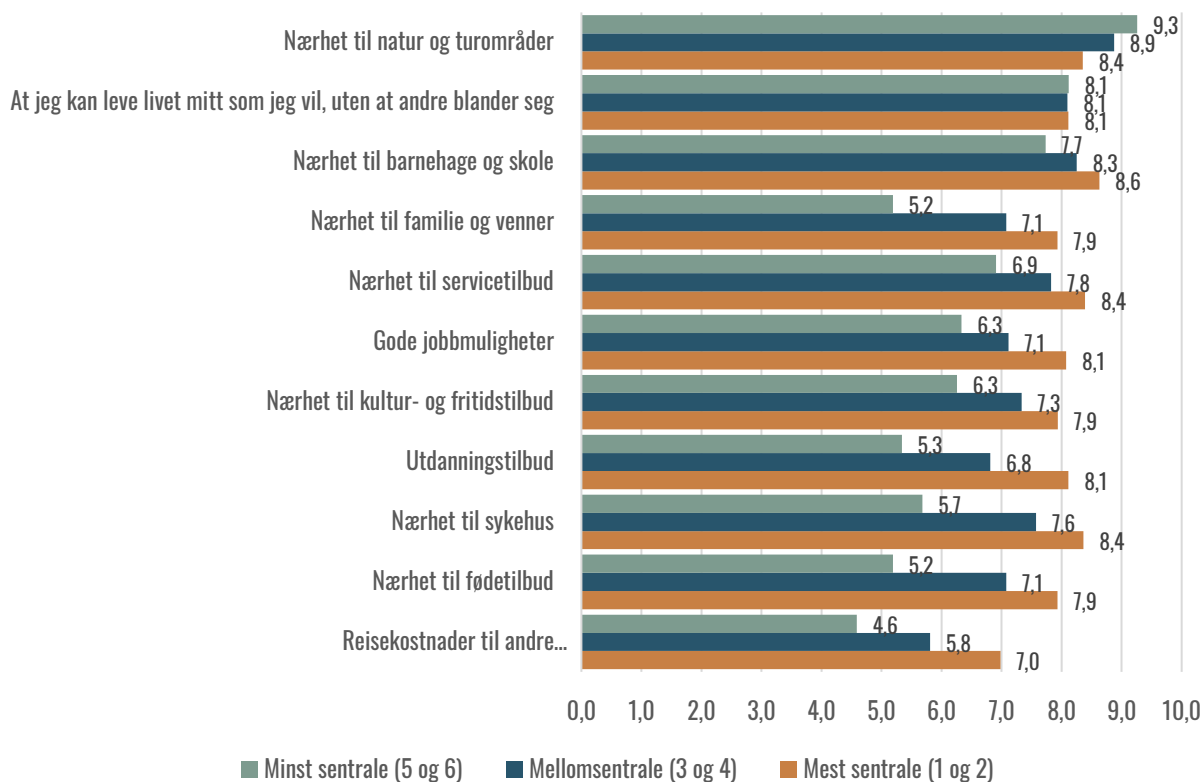
Figur 7: Gjennomsnittlig skår på hvor viktig ulike dimensjoner er for å ha et godt liv, etter sentralitet. Gjennomsnitt (vektet) på skala fra 0-10. N totalt = 3405. N mest sentrale = 338. N mellomsentrale = 1669. N minst sentrale = 1398.

Her kan de aktuelle debattene i distriktene relatert til sykehus, fødetilbud, barnehage og skole ha påvirket hvor viktig disse dimensjonene blir for å ha et godt liv. Dersom det blir en bekymring for at disse tilbudene kan svekkes, kan det påvirke hvor viktig man anser det for å være. Hovedkonklusjonen er imidlertid at det ikke er særlig forskjell på hva innbyggere i distriktene og sentrale strøk synes er viktig.

5. Tilfredshet med bostedet

Figur 8 viser gjennomsnittlig skår på hvor godt bostedet oppfyller ulike behov, basert på hvor sentralt i landet en bor. Generelt ser vi at de som bor i de mest sentrale kommunene stort sett gir en høyere gjennomsnittsscore enn de som bor i mindre sentrale kommuner, med noen unntak. Det innbyggerne samlet sett er mest fornøyd med er nærhet til natur og turområder. Dette er også det eneste forholdet hvor innbyggere i de minst sentrale kommunene er mer fornøyde enn de i de mest sentrale kommunene (9,3 av 10). Det er verdt å merke seg at innbyggere i de mest sentrale områdene også er svært fornøyd med nærhet til natur og turområder (8,4 av 10).

Respondentene er like fornøyd med at de kan leve livet sitt som de vil uten at andre blander seg, uavhengig av sentralitet. Nærhet til barnehage og skole er det forholdet folk er nest mest fornøyd med, men også her er de mer fornøyde i de mer sentrale kommunene enn i de mindre sentrale kommunene. Et annet forhold der det er stor forskjell er mellom de ulike sentralitetsklassene er reisekostnader til andre deler av Norge og verden. Her gir personer i de mest sentrale kommunene en gjennomsnittsskår på 7, mens de som bor i de minst sentrale kommunene gir en skår på 4,6. Det er også mindre tilfredshet med forhold som nærhet til familie og venner, fødetilbud, nærhet til sykehus og utdanningstilbud i de minst sentrale kommunene enn i de mest sentrale kommunene.

Figur 8: Gjennomsnittlig skår på hvor godt bostedet fyller ulike behov, etter sentralitet. Gjennomsnitt (vektet) på skala fra 0-10. N totalt = 3405. N mest sentrale = 338. N mellomsentrale = 1669. N minst sentrale = 1398.

Noen av forskjellene mellom tilfredshet mellom distrikt og sentrale områder er åpenbare. Ulike servicetilbud, utdanning, sykehus, fødetilbud og kultur- og fritidstilbud er naturligvis mer tilgjengelige på steder med høy sentralitet. Nærheten til slike tilbud er nettopp et av forholdene som definerer sentraliteten. Vi kan se at det er relativt liten forskjell i tilfredshet med skole og barnehage, siden det er tilbud som finnes i alle kommuner, mens det er større forskjell i tilfredshet med utdanning, sykehus og fødetilbud som mangler i de fleste distriktskommuner. Et annet forhold som definerer sentralitet, er hvor mange arbeidsplasser en kan nå innenfor praktisk reiseavstand. Vi ser derfor at innbyggere i sentrale strøk er mer fornøyde med jobbtilbudet. Samtidig er det ikke overraskende at innbyggere i distriktene er mer fornøyde med nærhet til natur og turområder. Aller størst forskjell er det for reisekostnader. Her er det også ofte langt større kostnader for innbyggere i distriktene, enn for innbyggere som bor sentralt.

Forskjeller som ikke er så åpenbare er at innbyggere i sentrale strøk er mer fornøyde med nærhet til familie og venner. En forklaring på det kan være at mange i distriktene har familie og venner som allerede har flyttet til mer sentrale strøk, mens relativt få i sentrale strøk har opplevd dette.

6. Avstand mellom preferanser og tilfredshet

Det er interessant å undersøke hvordan preferanser med bostedet sammenfaller med tilfredshet med bostedet. Det at bostedet får lav skår på for eksempel nærhet til kultur- og fritidstilbud, trenger det ikke å være et problem, så lenge folk ikke synes at nærhet til kultur- og fritidstilbud er viktig for at de skal ha et godt liv. Det er først når viktige behov ikke dekkes at misnøye med bostedet kan oppstå. Figuren under gir et tydeligere bilde av avstanden mellom behovene folk har og hvor godt bostedet fyller behovene. Her har vi brukt en enkel formel:

Gjennomsnittlig skår på bostedets evne til å dekke behov – Gjennomsnittlig behov = Gjennomsnittlig avstand.

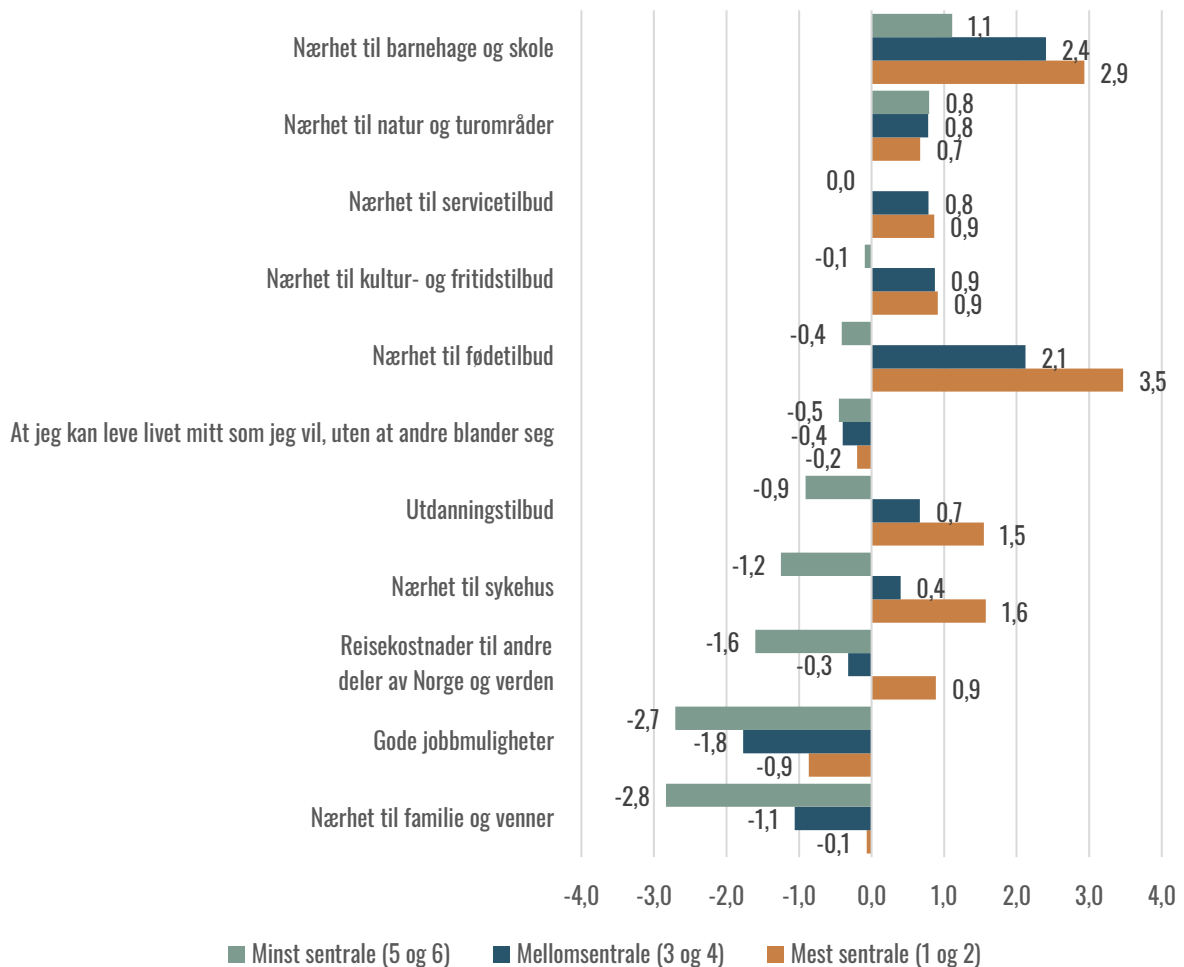
Der det er en negativ verdi betyr det at bostedet ikke fyller behovet personer har. Der det er en positiv verdi betyr det at bostedet fyller behovet bedre enn de strengt tatt har behov for.

Personer som bor i de minst sentrale, mellomsentrale og mest sentrale kommunene mener at bostedet ikke fyller behovene de har for jobbmuligheter, at de kan leve livet som de vil og nærhet til familie og venner. Særlig personer i de minst sentrale kommunene er betydelig mindre fornøyd med mulighetene med å få en god jobb på bostedet, sammenlignet med behovet de har for å få en god jobb. Her er gapet noe mindre hos personer i mellomsentrale og mest sentrale kommuner. Nærhet til venner og familie er også et område der personer i distriktskommuner opplever et større gap mellom behov og bostedets evne til å fylle behovet.

Når det gjelder nærhet til barnehage og skole, nærhet til natur og turområder, til servicetilbud og til kultur- og fritidstilbud opplever personer i alle sentralitetskategoriene å være relativt godt dekket.

Når vi ser på nærhet til fødetilbud, oppfyller bostedet behovet godt i både de mest sentrale og de mellomsentrale kommunene. Derimot i de minst sentrale kommunene, oppfyller ikke bostedet behovet for nærhet til fødetilbud. De samme tendensene kan vi se når vi ser på utdanningstilbud og nærhet til sykehus. Personer i de mellomsentrale og mest sentrale kommune opplever at bostedet fyller behovet bedre enn de strengt tatt har behov for, men for personer i distriktskommuner er behovet ikke oppfylt.

Reisekostnader er også et element der personer som bor i de mest sentrale kommune opplever at bostedet oppfyller behovet deres. Samtidig opplever personer i distriktskommuner og mellomsentrale kommuner at bostedet ikke oppfyller behovet de har, men avviket er betydelig større for de som bor i distriktene.

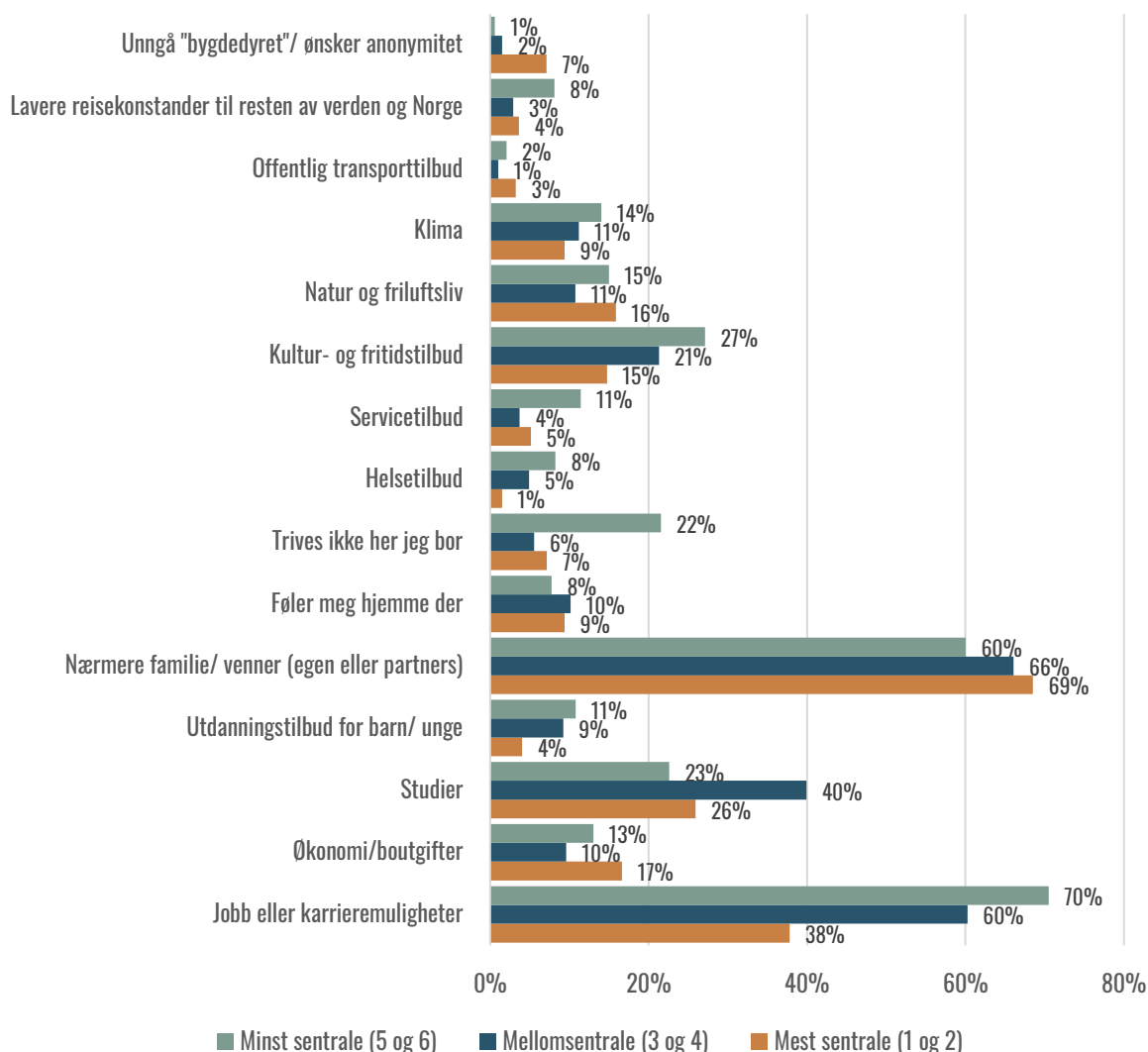

Figur 9: Gjennomsnittlig skår på hvor godt bostedet fyller ulike behov, etter sentralitet. Gjennomsnitt (vektet) på skala fra 0-10. N totalt = 3405. N mest sentrale = 338. N mellomsentrale = 1669. N minst sentrale = 1398.

Enkelte forskjeller i avvik mellom distrikt og mer sentrale strøk er mer tydelige. Det er kanskje ikke så overraskende at personer i distriktene i mindre grad føler at behovene sine er dekket når det gjelder jobb, reisekostnader, nærhet til sykehus og utdanningstilbud, når det oftere er slik at disse forholdene ikke er like godt dekket i distriktene som i større byer. I distriktene er det også et stort avvik når det gjelder nærhet til familie og venner. Det kan skyldes at mange i distriktskommuner opplever å ha venner som allerede har flyttet til en større by. I de større byene vil det være en langt mindre andel som har mange venner som har flyttet ut eller de har nok venner som bor i nærheten.

7. Flytteårsaker

Jobb eller karrieremuligheter og familie og venner oppgis som de viktigste grunnene til å flytte fra nåværende bosted, blant de respondentene som vurderer eller har konkrete planer om å flytte. I de minst sentrale kommunene er jobb eller karrieremulighetene den aller viktigste grunnen til å flytte. For de som bor i de mest sentrale og mellomsentrale kommunene er nærhet til venner og familie det aller viktigste. Studier er også en viktig grunn, og viktigst for de som bor i de mellomsentrale kommunene. Blant de som bor minst sentralt er det 22 prosent som oppgir at de ikke trives der de bor. Denne andelen er betydelig lavere i de mer sentrale kommunene. Kultur- og fritidstilbud er også en viktig flytteårsak blant de som bor minst sentralt.

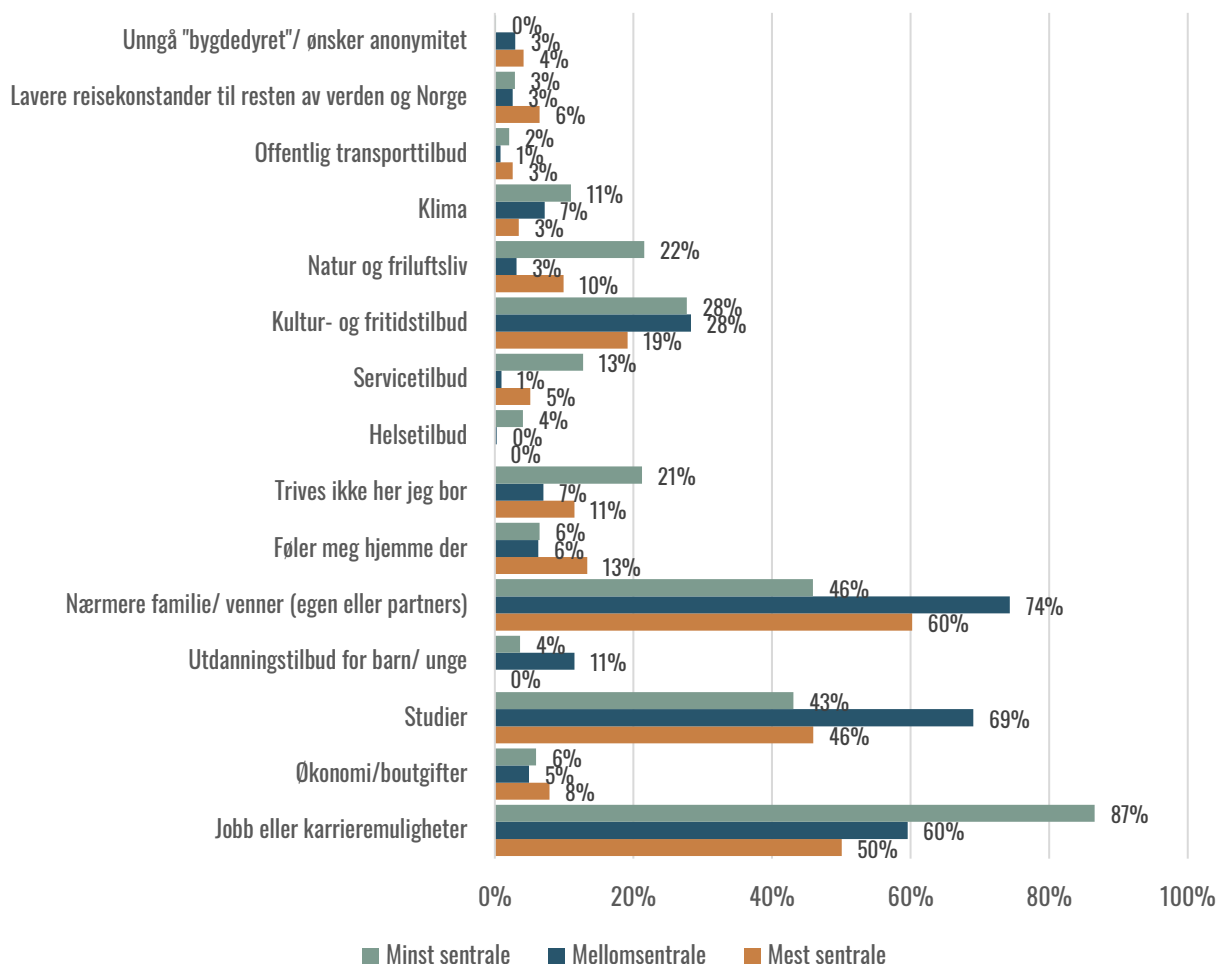

Figur 10: De viktigste grunnene til å flytte fra bostedet, etter sentralitet. Kun de som vurderer eller ha konkrete planer om å flytte. Flere svar mulig. Prosent. N totalt = 3405. N mest sentrale = 338. N mellomsentrale = 1669. N minst sentrale = 1398.

Innbyggere i distriktene oppgir en høyere frekvens på de fleste grunner til å flytte fra stedet enn innbyggerne i de mest sentrale stedene. Størst forskjeller er det når det gjelder jobb og karrieremuligheter, men det er også langt flere i distriktskommunene som oppgir kultur og fritidstilbud og at de ikke trives der de bor. Til tross for det, er det faktisk ikke en større andel som flytter fra distriktene eller som oppgir å vurdere å flytte. Det er litt overraskende at det er en langt større andel som oppgir det å «unngå bygdedyret» som en grunn til å flytte fra en sentral kommune enn som en grunn til å flytte fra en distriktskommune. Bygdedyret synes altså å være mer plagsomt i byene enn på bygda.

7.1 Flyttemotiver blant unge

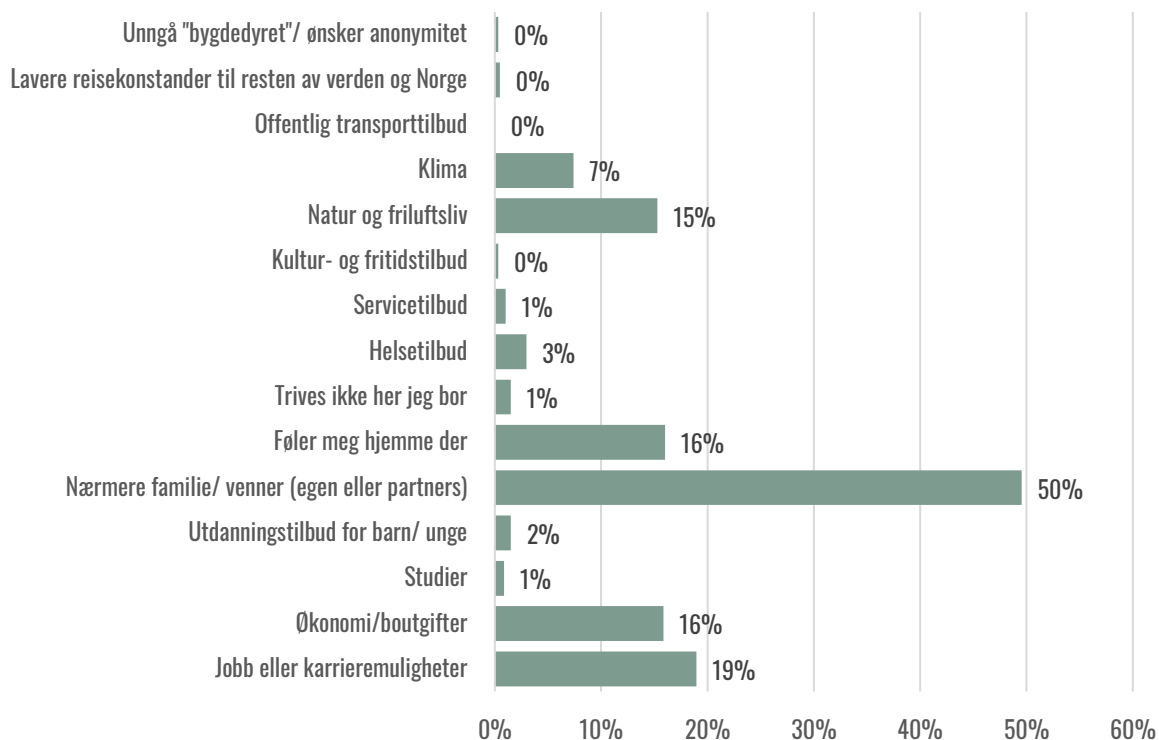
Alder har en påvirkning på grunner til å flytte, men flyttemotivene blant unge er ikke betydelig forskjellig fra resten av befolkningen.. 32 prosent av de som er mellom 15 og 29 år som planlegger å flytte oppgir nærhet til familie og venner som viktigste årsak. Studier (26 prosent) og jobb og karrieremuligheter (31 prosent) er også ofte nevnte årsaker til å flytte. Av de unge som ønsker å flytte fra de minst sentrale kommunene, er det jobb eller karriere som oppgis som den aller viktigste årsaken. Hele 87 prosent oppgir dette som grunn. Jobb er også en viktig grunn for de som bor mer sentralt, men ikke like viktig. For de unge som bor mest sentralt og ønsker å flytte, er nærhet til familie og venner det viktigste (60 prosent). For de unge som bor i de mellomsentrale kommunene er også studier en viktig årsak til å ville flytte (69 prosent). Resultatene viser også at det er flere som bor i mindre sentrale kommuner som oppgir at de ikke trives der de bor (21 prosent) som en flytteårsak, sammenlignet med de som bor mer sentralt.

Figur 11: De viktigste grunnene til å flytte, personer under 30 år. Kun de som vurderer eller ha konkrete planer om å flytte. Prosent. N totalt = 513. N minst sentrale = 216. N mellomsentrale = 244. N mest sentrale = 53.

7.2 Årsaker til å flytte til en distriktskommune

Hva med de som ønsker å flytte til en distriktskommune, i sentralitetskategori 5 eller 6, hva oppgir de som viktigste grunn til å ville flytte? Halvparten av de som ønsker å flytte til en distriktskommune oppgir nærhet til familie eller venner som viktigste årsak. Dernest oppgir 19 prosent jobb eller karrieremuligheter som flyttegrunn og 16 prosent oppgir at de føler seg hjemme der eller økonomi og boutgifter som flyttegrunn. Også natur og friluftsliv er en sentral flytteårsak til distriktene.

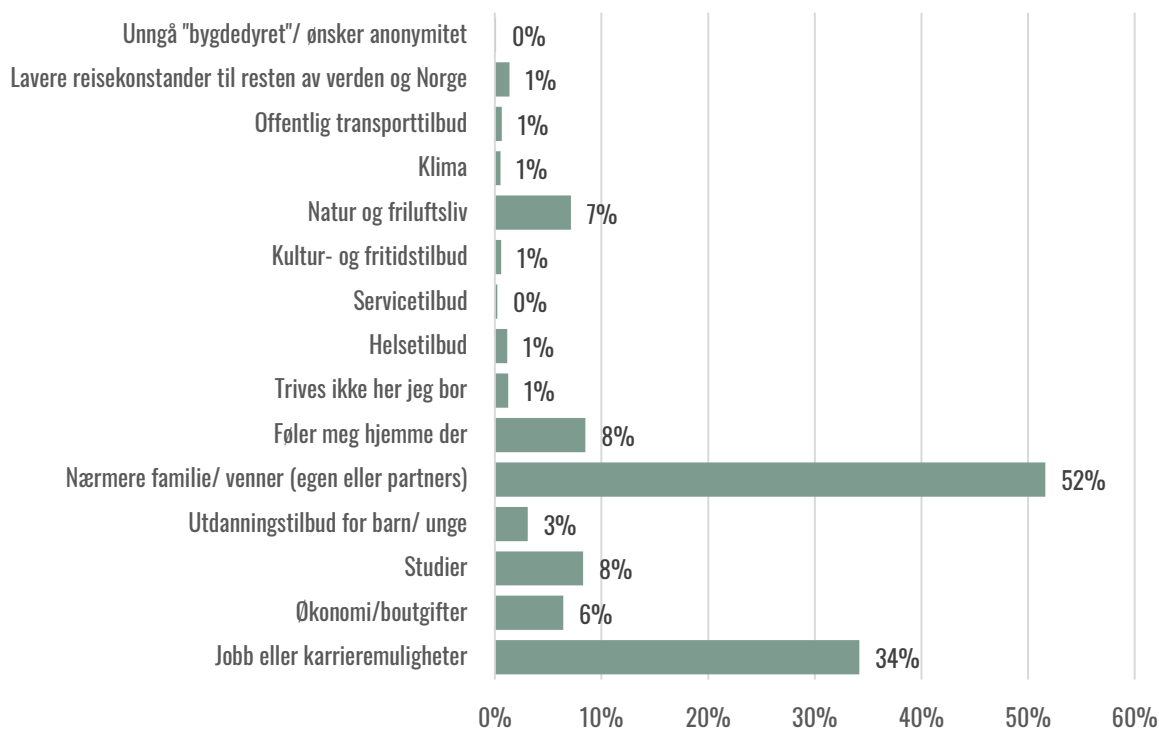
Figur 12: De viktigste grunnene til å ønske å flytte. Kun de som vurderer eller ha konkrete planer om å flytte til en kommune i sentralitetsgruppe 5 eller 6. Flere svar mulig. Prosent. N = 119

Levekostnadene kan være lavere i distriktskommuner sammenlignet med større steder, dermed kan det være med på å forklare hvorfor økonomi og boutgifter er en viktig årsak til å ville flytte til en distriktskommune. Natur og friluftsliv kan også være en viktig flyttegrunn nettopp fordi distriktene ofte karakteriseres av mye natur- og friluftstilbud.

Den følgende figuren viser hva de som allerede har flyttet til en distriktskommune anser som den viktigste årsaken til at de flyttet dit. Dette inkluderer både de som anser seg som tilbakeflyttere og innflyttere til en distriktskommune. Samlet sett oppgir 52 prosent at nærhet til venner og familie er grunnen til at de flyttet til nåværende bosted. Dernest oppgir 34 prosent jobb og karrieremuligheter som viktigste flytteårsak.

En grunn til at en relativt stor andel oppgir nærhet til venner og familie som flytteårsak, kan være at de flyttet til mer sentrale strøk for å studere eller jobbe og over tid har stadig flere flyttet tilbake til

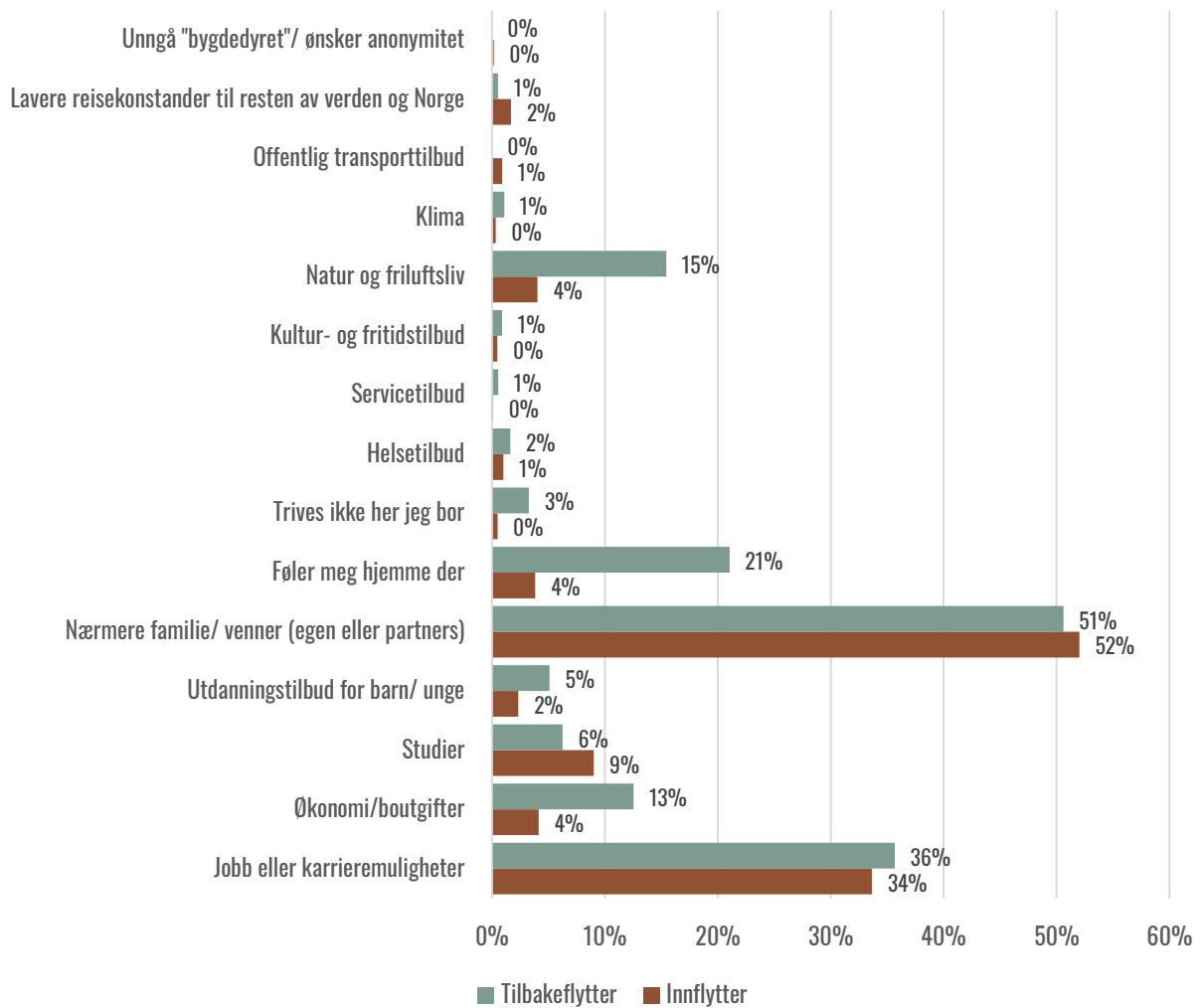
hjemstedet, og dermed blir nærhet til venner og familie en viktig grunn til å flytte tilbake til distriktene. Det kan også være ulike jobbmuligheter i distriktene som ikke i like stor grad er tilgjengelig i mer sentrale strøk som gjør at mange oppgir dette som en viktig flytteårsak. Det kan også hende at det i distriktskommuner er enklere å balansere jobb med hverdagslivet enn i mer sentrale kommuner, hvilket gjør at dette anses som sentrale grunner til å ha flyttet til distriktene.

Figur 13: De viktigste grunnene til å flytte til en distriktskommune. Kun de som har flyttet til enn kommune i sentralitetsgruppe 5 eller 6. Flere svar mulig. Prosent. N = 723

Figuren nedenfor viser de viktigste grunnene til å ha flyttet til en distriktskommune fordelt på innflyttere og tilbakeflyttere. Nærmere 50 prosent av innflyttere og tilbakeflyttere oppgir nærhet til familie eller venner som viktigste flytteårsak. Rundt 35 prosent av innflyttere og tilbakeflyttere oppgir jobb eller karrieremuligheter som viktigste grunn til å flytte til en distriktskommune. Det er noen forskjeller mellom innflyttere og tilbakeflyttere. 21 prosent av tilbakeflyttere oppgir at de føler seg hjemme som en av årsakene til at de flytter tilbake til en distriktskommune, til sammenligning oppgir kun 4 prosent av innflyttere det samme. Samtidig oppgir 15 prosent av tilbakeflyttere natur og friluftsliv som flytteårsak, mens kun 4 prosent av innflyttere oppgir det samme. 13 prosent av tilbakeflyttere nevner også økonomi og boutgifter som flytteårsak, mens kun fire prosent av innflyttere nevner det som årsak.

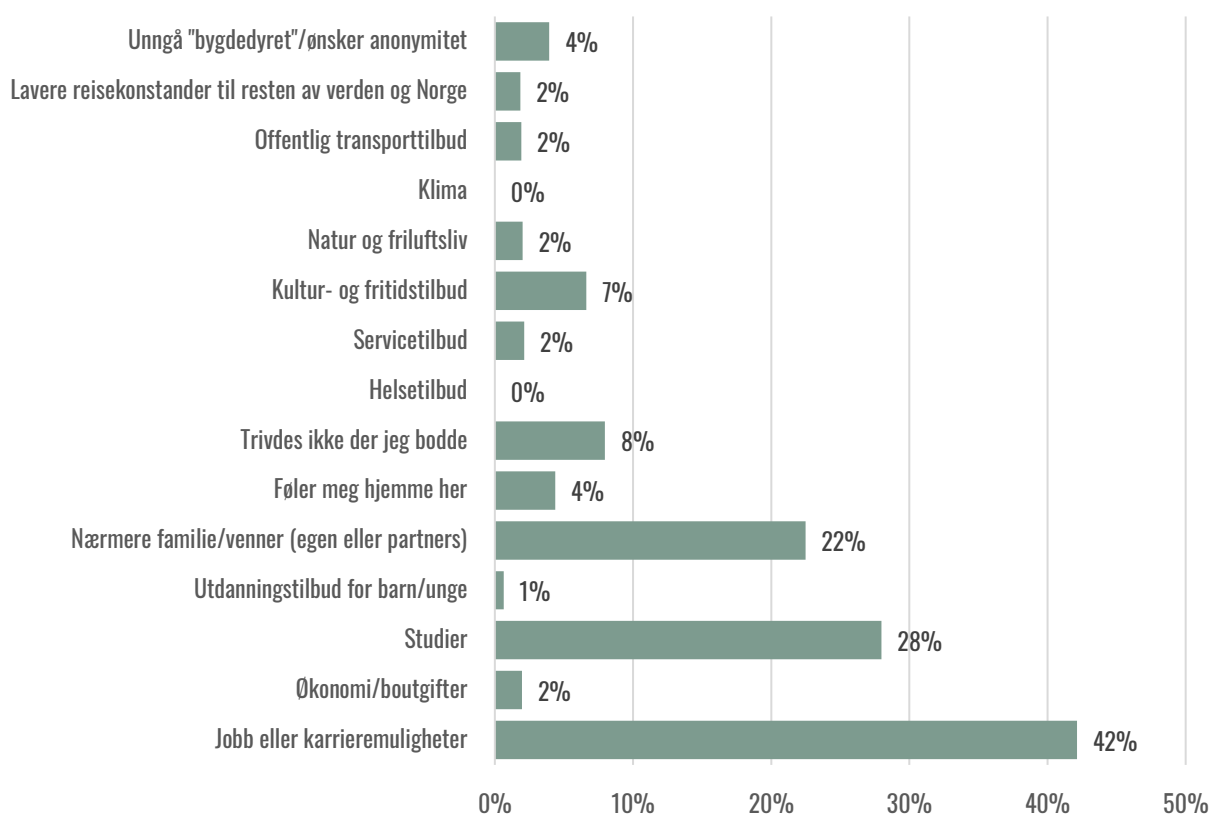
Når det gjelder trivsel, ser vi at tre prosent av tilbakeflyttere også oppgir at de ikke trives der de bodde som årsak til å ville flytte tilbake til en distriktskommune, mens dette ikke blir særlig nevnt av innflytterne.

Figur 14: De viktigste grunnene til å flytte til en distriktskommune. Kun de som har flyttet til enn kommune i sentralitetsgruppe 5 eller 6, fordelt på om de identifiserer seg som tilbakeflytter eller innflytter. Flere svar mulig. Prosent. N totalt = 723. N Tilbakeflytter = 235. N Innflytter = 488.

7.3 Årsaker til å flytte fra en distriktskommune

Hva er så de viktigste årsakene til å ville flytte fra en distriktskommune? 42 prosent av de som har flyttet fra en kommune i sentralitetsgruppe 5 eller 6 oppgir jobb eller karrieremuligheter som viktigste årsak. Videre er nærhet til venner og familie ansett som en sentral grunn til å flytte fra kommunen (22 prosent). 28 prosent oppgir også studier som flytteårsak. Gitt at det ofte finnes færre studiemuligheter i distriktene, er det sannsynlig at flere ønsker å flytte fra kommunen i distriktet til andre steder med flere studiemuligheter. Det samme gjelder for jobb og karrieremuligheter. Åtte prosent oppgir trivsel som grunn til å ha flyttet fra en distriktskommune og syv prosent oppgir kultur- og fritidstilbud. Fire prosent mener at å unngå «bygdedyret» er en årsak til å flytte fra en distriktskommune.

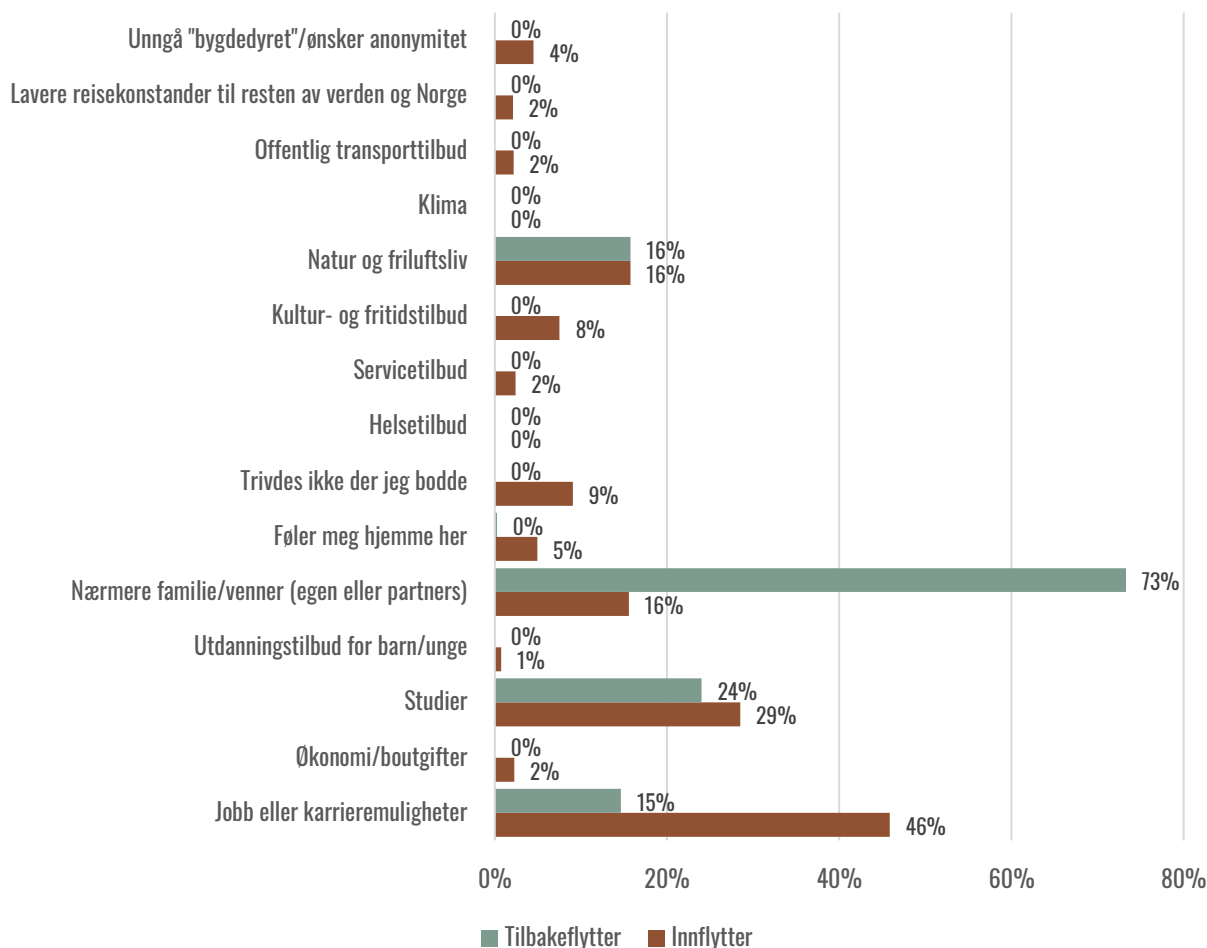

Figur 15: De viktigste grunnene til å flytte fra en distriktskommune, blant de som har flyttet fra en distriktskommune. Flere svar mulig. Prosent. N = 203

Figuren nedenfor viser de viktigste grunnene til å flytte fra en distriktskommune til en mer sentral kommune (sentralitetsklasse 1, 2 3 eller 4), blant de som anser seg som innflytter eller tilbakeflytter til den mer sentrale kommunen de flyttet til.

Blant de som anser seg som tilbakeflytter til en mer sentral kommune, oppgir hele 73 prosent nærhet til venner og familie som flytteårsak. Til sammenligning oppgir kun 16 prosent av de som anser seg som innflyttere til en mer sentral kommune det samme. Studie er en årsak som begge gruppene vektlegger som flytteårsak.

Når det gjelder jobb eller karrieremuligheter, oppgir 36 prosent av innflytterne til mer sentrale strøk at det er en av hovedgrunnene til at de flyttet til nåværende bosted. Kun 15 prosent av tilbakeflytterne oppgir det samme. For tilbakeflyttere til mer sentrale områder, ser nærhet til familie og venner til å være hovedårsaken til å ha flyttet til mer sentrale strøk. For innflytterne til mer sentrale områder er jobb eller karrieremuligheter hovedårsak til å ha flyttet til en mer sentral kommune.

Figur 16: De viktigste grunnene til å flytte fra en distriktskommune, blant de som har flyttet fra en distriktskommune til en mer sentral kommune. Fordelt på de som anser seg som tilbakeflytter eller innflytter. Flere svar mulig. Prosent. N totalt = 203. N Tilbakeflytter = 17. N Innflytter 186.

8. Hva betyr kommunens utvikling?

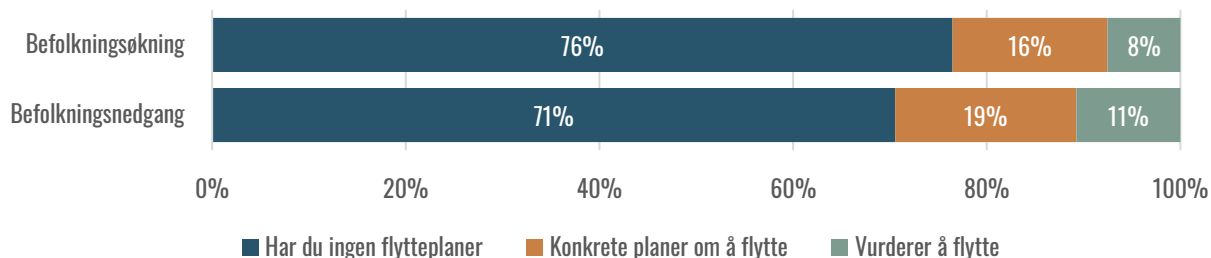
I dette kapitlet skal vi se hvordan kommunens utvikling påvirker flyttemotiver og tilfredshet med bostedet i distriktskommunene. Vi ser da på om det er forskjeller mellom distriktskommuner med nedgang og vekst i folketall og arbeidsplasser og forskjeller mellom kommuner med positiv og negativ bostedsattraktivitet.

8.1 Flytteplaner fra distriktskommuner

Først skal vi se om det er forskjeller mellom kommunene når det gjelder andelen som vurderer eller har konkrete planer om å flytte fra kommunen.

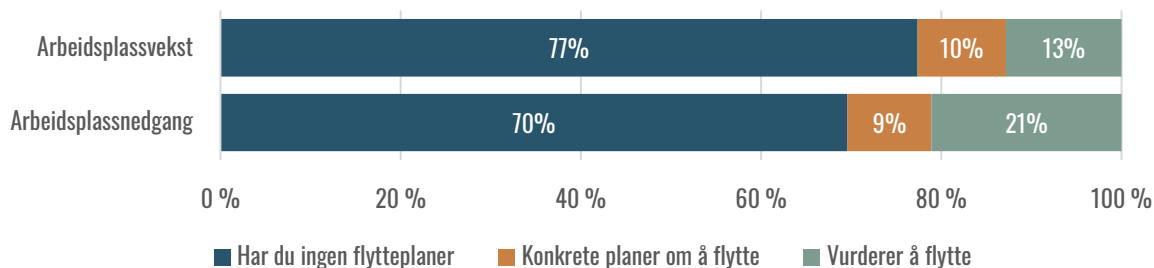
Figur 17 viser flytteplaner basert på befolkningsutvikling (2013-2023). Det er et stort flertall, der henholdsvis 76 prosent og 71 prosent, av innbyggerne i kommuner med befolkningsøkning og befolkningsnedgang, ikke har noen planer om å flytte i løpet av den siste tiårsperioden.

Imidlertid er det en merkbar forskjell mellom disse to gruppene når det gjelder om en vurderer eller har konkrete planer om å flytte. I kommuner med befolkningsnedgang rapporterer 29 prosent av innbyggerne at de enten vurderer eller har konkrete planer om å flytte, sammenlignet med bare 24 prosent i kommuner med befolkningsøkning.

Figur 17: Prosentandel med flytteplaner etter befolkningsutvikling, kun distriktskommuner. Prosent. N = 1398

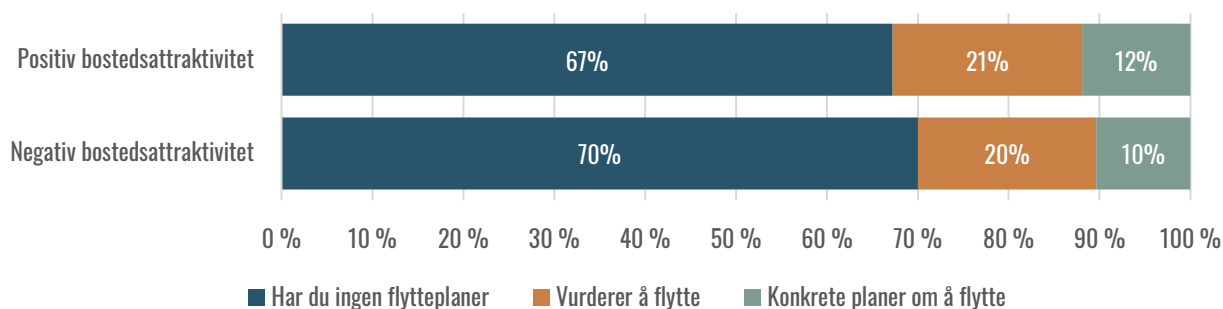
Dersom vi ser på flytteplaner i sammenheng med arbeidsplassutviklingen i kommunen (2013-2023), ser vi at 30 prosent av de som bor i en kommune med arbeidsplassnedgang vurderer eller har konkrete planer om å flytte. 21 prosent av disse vurderer å flytte, og til sammenligning oppgir kun 13 prosent av de som bor i en kommune med arbeidsplassvekst at de vurderer å flytte. Dermed ser der ut til at det er betydelig flere i kommuner med arbeidsplassnedgang som vurderer eller skal flytte fra distriktskommunen.

Figur 18: Prosentandel med flytteplaner etter arbeidsplassutvikling, kun distriktskommuner. Prosent. N = 1398

Arbeidsplassutviklingen ser ut til å ha en litt større effekt på andelen som vurderer eller planlegger å flytte enn befolkningsveksten, men forskjellen er ikke stor. Både befolkningsnedgang og arbeidsplassnedgang gjør at en større andel begynner å tenke på å flytte fra kommunen.

Vi kan også se på forskjellene i flytteplaner i distriktskommuner med henholdsvis positiv og negativ bostedsattraktivitet for året 2023. I kommuner med positiv bostedsattraktivitet har 33 prosent konkrete eller foreløpige planer om å flytte, mens denne andelen er 30 prosent i kommuner med negativ bostedsattraktivitet.

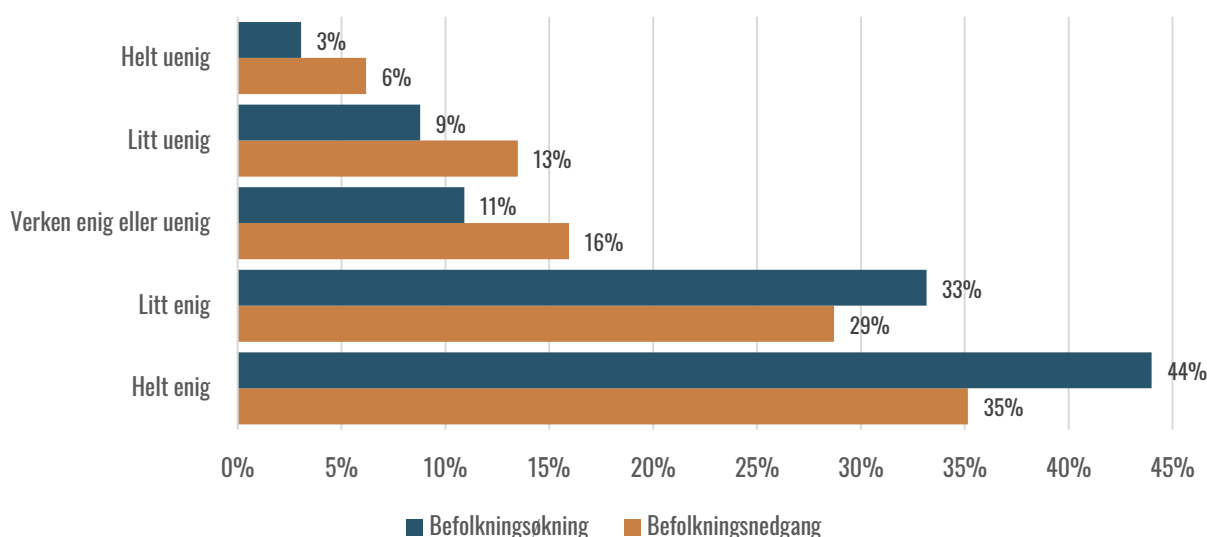
Figur 19: Prosentandel med flytteplaner etter bostedsattraktivitet i 2023, kun distriktskommuner. Prosent. N = 1398

Bostedsattraktiviteten har mindre å si for andelen som tenker å flytte fra kommunen enn den faktiske veksten i befolkning eller arbeidsplasser. Distriktskommuner med positiv bostedsattraktivitet kan i en del tilfeller være kommuner med arbeidsplassnedgang og netto utflytting fra kommunen, men der utflyttingen har vært lavere enn forventet. Et annet forhold som gjør at bostedsattraktiviteten ikke har så stor effekt, kan være at det er at kommuner med høy bostedsattraktivitet har denne attraktiviteten på grunn av høy innflytting, ikke lav utflytting. Vi så tidligere at distriktskommunene generelt ikke hadde mer utflytting enn mer sentrale kommuner, men at den negative befolkningsutviklingen skyldes at det var få innflyttere til distriktskommunene. Innbyggerne blir altså mer preget av om kommunen har faktisk vekst eller nedgang enn om kommunen har bedre flyttetall enn forventet.

8.2 Optimisme

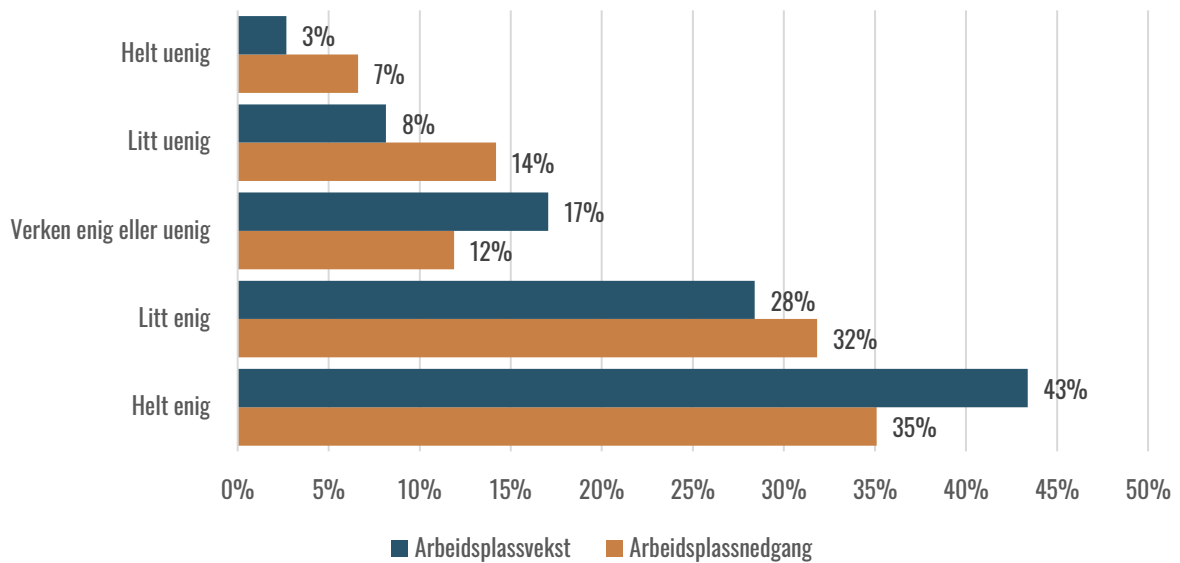
De aller fleste som bor i en distriktskommune er helt enig eller litt enig i at fremtiden ser positiv ut for sitt bosted (69 prosent). Imidlertid er det interessant å undersøke om graden av optimisme blir påvirket av arbeidsplassutvikling, bostedsattraktivitet og befolkningsutvikling.

77 prosent av de som bor i en distriktskommune som i løpet av perioden 2013-2023 har hatt befolkningsøkning er helt eller litt enige i at fremtiden til bostedet ser positiv ut. Til sammenligning mener 64 prosent av de som bor i en distriktskommune med befolkningsnedgang at fremtiden til bostedet ser positiv ut. Bostedsoptimismen er dermed noe større i distriktskommuner med befolkningsøkning. Det er og en større andel (20 prosent) som er helt eller litt uenige i at fremtiden til bostedet ser positiv ut i distriktskommuner med befolkningsnedgang. Kun 11 prosent mener det samme i kommuner med befolkningsøkning. Pessimismen ser dermed ut til å være noe større blant de som bor i en distriktskommune med nedgang i befolkningen den siste tiårsperioden.

Figur 20: Andelen som bor i en distriktskommune (5 eller 6) som anser at fremtiden ser positiv ut i basert på om kommunen karakteriseres av befolkningsnedgang eller befolkningsøkning. Prosent. N = 1398

72 prosent av de som bor i en distriktskommune som i løpet av perioden 2013-2023 har hatt arbeidsplassvekst, er helt eller litt enige i at fremtiden til bostedet ser positiv ut. Samtidig mener 67 prosent av de som bor i en distriktskommune med arbeidsplassnedgang at fremtiden til bostedet ser positiv ut. Optimismen er dermed noe større i distriktskommuner med arbeidsplassvekst. En større andel i distriktskommuner med arbeidsplassnedgang er helt eller litt uenige i at fremtiden til bostedet ser positiv ut, enn de som bor i en kommune med arbeidsplassvekst. Pessimismen ser dermed ut til å være noe større blant de som bor i en distriktskommune med arbeidsplassnedgang den siste tiårsperioden.

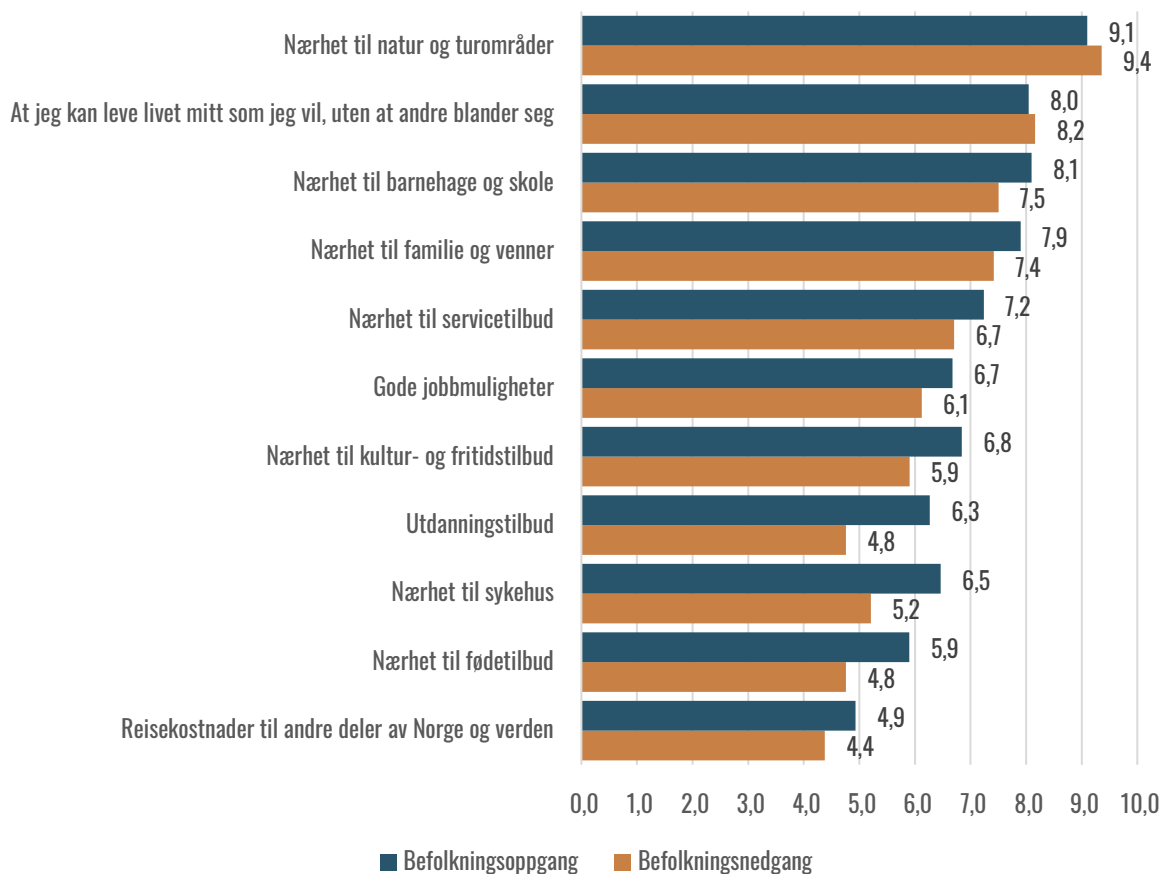
Figur 21: Andelen som bor i en distriktskommune (5 eller 6) som anser at fremtiden ser positiv ut i basert på om kommunen karakteriseres av arbeidsplassnedgang eller arbeidsplassvekst. Prosent. N = 1398

Når det gjelder bostedsattraktivitet fant vi ingen effekt av negativ eller positiv bostedsattraktivitet på optimismen til distriktskommunen.

Vi har da sett at det er en tendens til at arbeidsplassutviklingen betyr mest for andelen som vurderer eller planlegger å flytte, mens befolkningsutviklingen betyr mest for om innbyggerne er optimistiske for fremtiden i kommunen. Spørreundersøkelsen viser at det er sammenheng mellom vekst og flytteplaner og mellom vekst og optimisme. Det vi ikke kan vite sikkert, er om det er at årsaksforhold den ene eller andre veien. Er det slik at det blir vekst i kommuner fordi få ønsker å flytte og at befolkningen er optimistiske? Eller er det slik at innbyggerne blir mer pessimistiske og flere får flytteplaner hvis det er nedgang i antall arbeidsplasser og innbyggere?

8.3 Tilfredshet med bostedet

Figur 22 viser hvor tilfreds personer i distriktskommuner er med bostedet sitt avhengig av om de bor i en kommune med befolkningsøkning eller befolkningsnedgang. Overordnet er folk i distriktene relativt fornøyde med bostedet sitt uavhengig om de bor i en kommune med befolkningsøkning eller nedgang de siste ti årene (2013-2023).

Figur 22: Gjennomsnittlig skår på hvor godt bostedet fyller ulike behov, etter befolkningsutvikling. Kun kommuner i sentralitetskategori 5 eller 6. Gjennomsnitt (vektet) på skala fra 0-10. N = 1398

Det folk er mest fornøyd med samlet sett er nærhet til natur og turområder. Her er det relativt liten forskjell gitt befolkningsutviklingen i kommunen, men de som bor i en kommune med befolkningsnedgang er noe mer tilfredse med nærheten til natur og turområder (9,4). På nesten alle de andre forholdene er innbyggerne i kommuner med økning i befolkning gjennomgående like eller noe mer fornøyde med bostedet enn de som bor i en kommune med befolkningsnedgang.

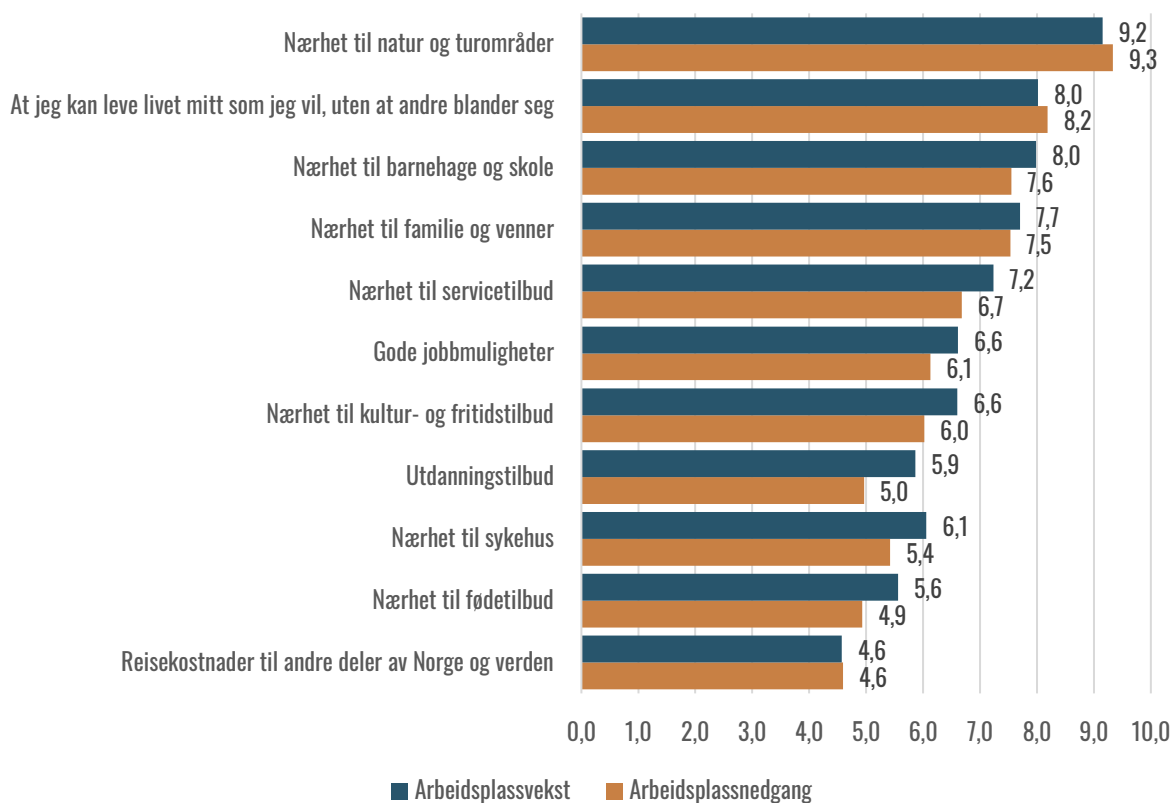
Forholdet hvor det er aller størst forskjell mellom befolkningsutviklingen i kommunen utdanningstilbud. Her er personer i kommuner med befolkningsøkning betydelig mer fornøyde med utdanningstilbudet på

bostedet enn de som bor i kommuner med befolkningsnedgang, med en gjennomsnittsskår på 6,3 sammenlignet med 4,8 av 10.

Også når det gjelder nærhet til sykehus, nærhet til fødetilbud og nærhet til kultur- og fritidstilbud er personer som bor i en kommune med befolkningsøkning mer fornøyde med forholdene på bostedet enn de som bor i en kommune med befolkningsnedgang.

Fornøydhet med bostedet kan også variere basert på om man bor i en kommune som har hatt arbeidsplassvekst eller arbeidsplassnedgang den siste tiårsperioden (2013-2023). Stort sett er det relativt liten forskjell mellom innbyggerne sin tilfredshet med bostedet basert på om de bor i en kommune med arbeidsplassvekst eller arbeidsplassnedgang. Slik som i de tidligere resultatene, er det utdanningstilbud der innbyggerne svarer mest ulikt basert på arbeidsplassutviklingen i kommunen. Personer i kommuner med arbeidsplassvekst er mer positive til utdanningstilbudet bostedet tilbyr (5,9), enn personer i kommuner med arbeidsplassnedgang (5,0). Når det gjelder nærhet til fødetilbud, sykehus, servicetilbud og kultur- og fritidstilbud er også de som bor i kommuner med arbeidsplassvekst mer positive til forholdet på bostedet.

Kun for forholdene nærhet til natur og turområder og at en kan leve livet sitt som en vil, uten at andre blander seg er de som bor i en distriktskommune med arbeidsplassnedgang noe mer tilfreds med bostedet enn de i kommuner med arbeidsplassvekst, men forskjellene er små.

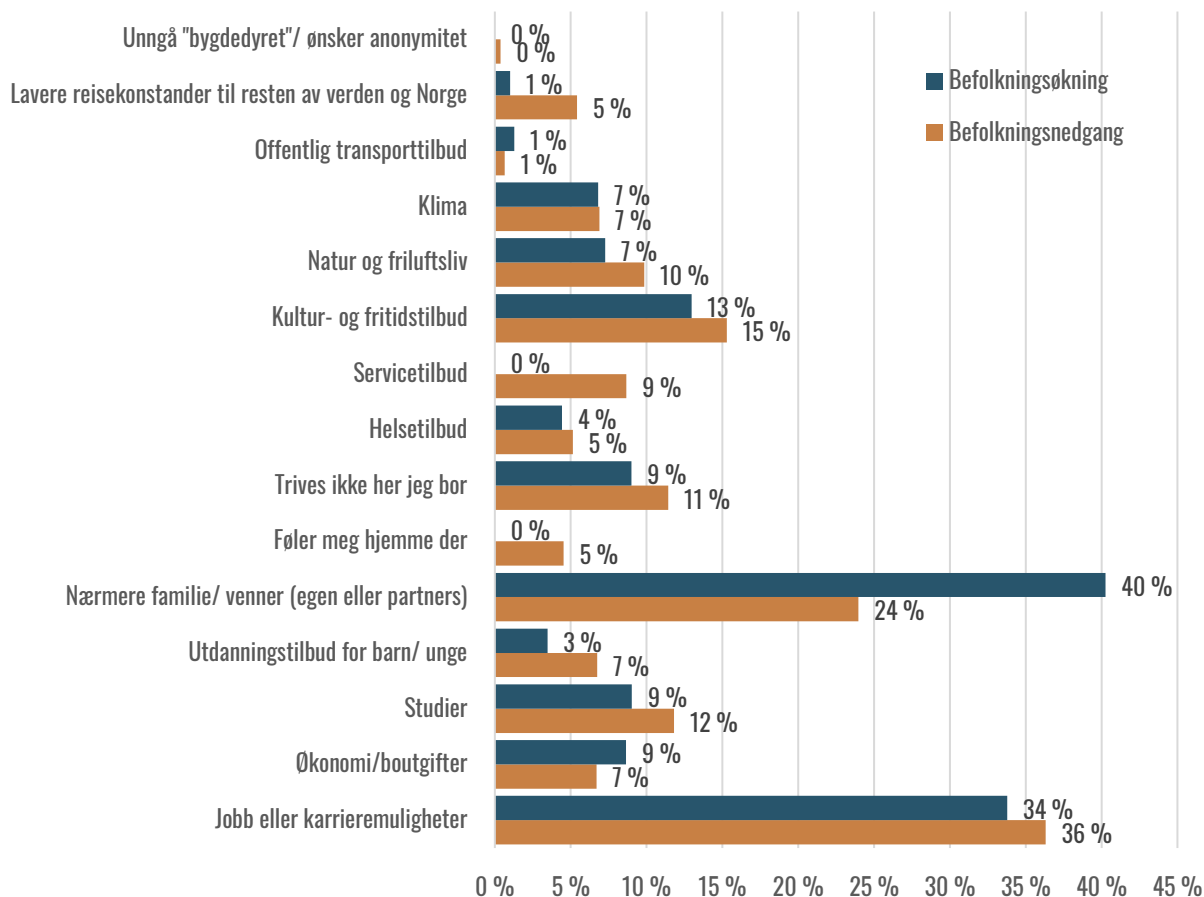
Figur 23: Gjennomsnittlig skår på hvor godt bostedet fyller ulike behov, etter arbeidsplassutvikling. Kun kommuner i sentralitetskategori 5 eller 6. Gjennomsnitt (vektet) på skala fra 0-10. N = 1398

Vi har nå sett av innbyggernes tilfredshet med bostedet sitt har sterkest samvariasjon med befolkningsutviklingen i kommunen. Spørsmålet blir da om befolkningsutviklingen i disse kommunene har blitt negativ fordi innbyggerne ikke er tilfredse med å bo der, eller om innbyggerne i kommuner med befolkningsnedgang i større grad blir kritiske til bostedskvalitetene til kommunen fordi de ser at det er nedgang i folketallet.

Når det gjelder innbyggernes tilfredshet etter om bostedet har positiv eller negativ bostedsattraktivitet i 2023, fant vi ingen betydelig forskjell. Her må vi også ta i betraktning at vi spør de innbyggerne som fremdeles bor i kommunen. Hvis vi hadde spurt de innbyggerne som har flyttet fra kommunen ville det kanskje ha blitt større forskjell.

8.4 Flytteårsaker

Har jobb som flytteårsak noe å si på om respondenten bor i en distriktskommune med befolkningsøkning eller befolkningsnedgang den siste tiårsperioden? Av de som bor i en kommune med befolkningsøkning svarer 34 prosent at jobb eller karrieremuligheter er en av de viktigste grunnene til å ville flytte fra distriktskommunen de bor i (sentralitetsgruppe 5 eller 6). Til sammenligning oppgir 36 prosent jobb som flytteårsak i en kommune med befolkningsnedgang.

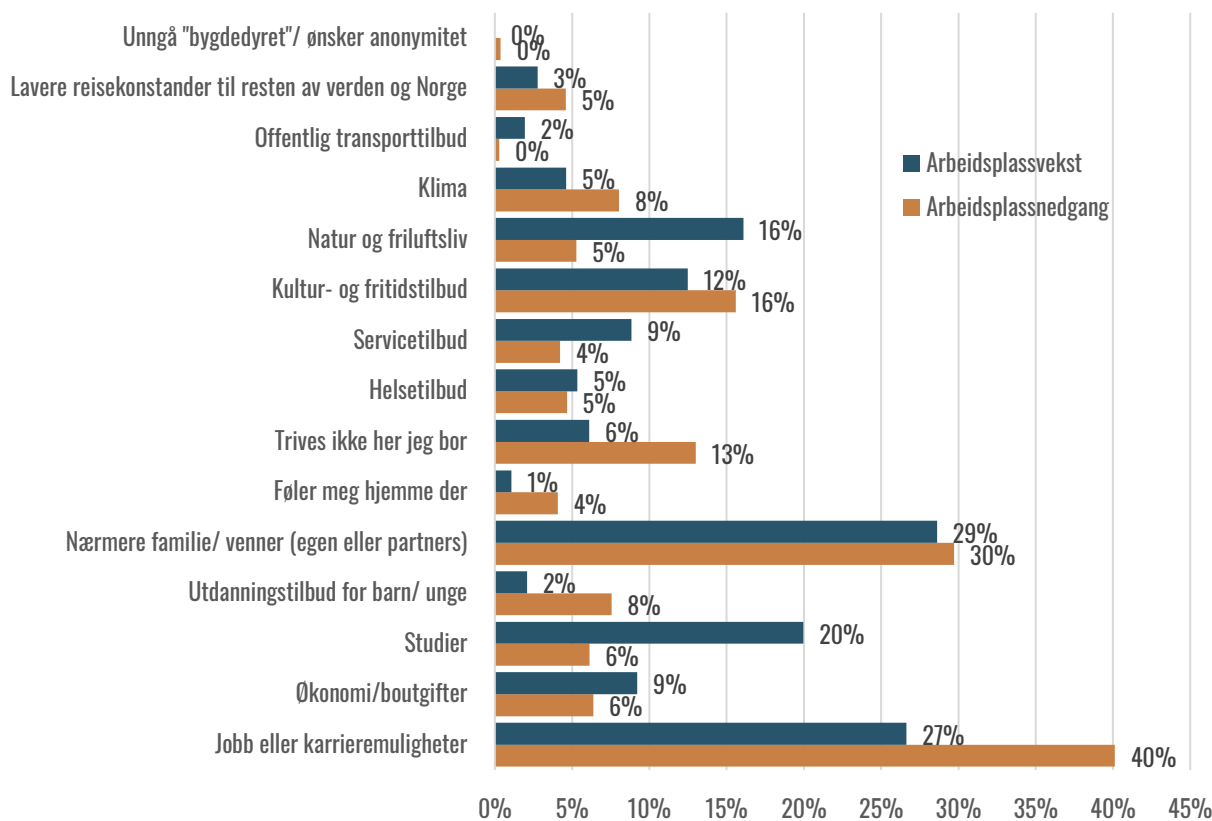

Figur 24: De viktigste grunnene til å flytte fra bostedet, etter befolkningsutvikling. Kun de som vurderer eller har konkrete planer om å flytte fra kommune 5 eller 6. Flere svar mulig. Prosent. N = 1398

40 prosent av de i en kommune med befolkningsøkning svarer familie og venner er årsaken til at de vil flytte fra kommunen. En så stor andel kan da bety at de ikke har mange andre konkrete grunner til å flytte.

40 prosent av de som bor i en kommune med arbeidsplassnedgang svarer jobb og karrieremuligheter som en av de viktigste flytteårsakene. Til sammenligning svarer 27 prosent av de som bor i en kommune med arbeidsplassvekst det samme. Arbeid som flytteårsak ser dermed ut til å være en betydelig viktigere flyttegrunn i kommuner med arbeidsplassnedgang.

Det er også verdt å merke seg at 13 prosent av de som bor i en kommune med arbeidsplassnedgang sier at de ikke trives der de bor som en årsak til at de vurderer eller tenker å flytte fra kommunen.

Figur 25: De viktigste grunnene til å flytte fra bostedet, etter arbeidsplassutvikling. Kun de som vurderer eller ha konkrete planer om å flytte fra kommune 5 eller 6. Flere svar mulig. Prosent. N = 1398

Basert på om bostedet hadde positiv eller negativ bostedsattraktivitet i 2023, fant vi heller ingen betydelig forskjell i distriktsinnbyggernes flytteårsaker.

Vi kan konkludere med at det er forskjeller mellom kommuner med vekst og kommuner med nedgang i folketall og arbeidsplasser når det gjelder andel med flytteplaner, andel som er optimistiske og årsaker til at de ønsker å flytte. Samlet sett ser det ut til at befolkningsutviklingen og arbeidsplassutviklingen betyr omtrent like mye.

9. Metodisk tilnærming

I prosjektet «Attraktive Nord-Norge» og på oppdrag fra Kunnskapsbanken Nord-Norge, ble det høsten 2023 gjennomført en spørreundersøkelse blant 3400 norske innbyggere. Telemarksforskning var ansvarlig for planlegging og analyse av undersøkelsen, mens datainnsamlingen ble gjennomført av Norstat.

Undersøkelsen konsentrerte seg om emner som grunner til flytting, synspunkter på det nåværende bostedet, utsikter for fremtiden og intensjoner om å flytte. Spørreundersøkelsen inkluderte både åpne og lukkede spørsmål og var rettet mot personer i alderen 15 til 65 år. Det ble gjennomført to separate utvalg: ett i Nord-Norge og ett i Sør-Norge. I Nord-Norge deltok 2 400 personer i undersøkelsen. For å kunne sammenligne svarene mellom de to utvalgene, ble det trukket et utvalg på 1000 personer blant befolkningen i Sør-Norge.

Utvalget i Nord-Norge ble trukket stratifisert etter fylke, med like mange personer fra Finnmark, Troms og Nordland. Det endelige utvalget ble vektet etter kjønn, alder og fylke for å sikre at det var representativt for befolkningen i Nord-Norge. I Sør-Norge ble utvalget trukket stratifisert etter sentralitet. Dette innebar at det ble trukket like mange personer fra hver sentralitetsklasse. Det endelige utvalget fra Sør-Norge ble deretter vektet etter sentralitet, alder og kjønn. For å kunne generalisere funnene til hele landet ble dataene vektet. Denne vekten korrigerer for det høye antallet respondenter fra Nord-Norge ved å gi dem lavere vekt enn respondentene fra Sør-Norge. Dette var nødvendig for å skape et utvalg som var representativt for den norske befolkningen, gitt at det er betydelig flere innbyggere som bor i Sør-Norge enn i Nord-Norge, men utvalget hadde en betydelig høyere andel respondenter fra nord enn fra sør.

Dataene fra spørreundersøkelsen ble analysert etter sentralitet. Sentralitet gjengir tettheten av befolkning, arbeidsplasser og ulike servicetilbud i en geografisk enhet, i dette tilfellet en kommune. I de mest sentrale kommunene har innbyggerne tilgang til et stort antall arbeidsplasser og servicetilbud innenfor en kort reiseavstand. Derimot, i mindre sentrale kommuner, som ofte er distriktskommuner, er tilgangen til arbeidsplasser og tjenester i større grad mer begrenset. Sentraliteten gjengitt i dette notatet baserer seg på Statistisk sentralbyrå (SSB) sin sentralitetsindeks, oppdatert for 2023. Indeksen måler sentraliteten i alle kommuner ved å kvantifisere antall tilgjengelige arbeidsplasser og servicetilbud som innbyggerne kan nå innenfor en praktisk reisetid. Vektingen av arbeidsplasser og tjenester øker proporsjonalt.

Sentralitetsindeksen kategoriserer kommunene i seks ulike sentralitetsklasser. Kommuner i sentralitetsklasse 1 anses som de mest sentrale, slik som Oslo, mens kommuner i sentralitetsklasse 6 er blant de minst sentrale, slik som Karasjøk.

I dette notatet er sentralitetskategoriene vist enkeltvis, men og gruppert. Sentralitetsgruppe 1 og 2 er slått sammen og blir referert til som de mest sentrale kommunene. Kommuner i sentralitetsgruppe 3 og 4 benevnes som de mellomsentrale kommunene, mens de minst sentrale kommunene består av kommuner i sentralitetsgruppe 5 og 6.

Antall respondenter i hver av sentralitetsgruppene er vist i tabellen nedenfor. Som vi kan se er en stor andel av respondentene fra kommuner i sentralitetskategori 3, 4, 5 og 6, og betydelig færre i sentralitetskategori 1 og 2. Derimot med vektingen av respondentene blir resultatene med representative for landsbasis.

Sentralitetskategori	Antall respondenter (ikke vektet)
1	170
2	168
3	761
4	908
5	693
6	705
Totalt	3405

Flere av spørsmålene i undersøkelsen er analysert i henhold til hvordan det har gått i kommunen, dvs. kommunens bostedsattraktivitet, arbeidsplassutvikling og befolkningsutvikling. Bostedsattraktivitet defineres som «avvik mellom faktisk og forventet nettoflytting på et sted, der forventet nettoflytting er gitt gjennom en bestemt empirisk basert statistisk modell som justerer for arbeidsplassvekst, sentralitet og demografi»³. Bostedsattraktivitetsdataen er på kommunenivå for året 2023, og er hentet fra Regional analyse⁴. Arbeidsplassutvikling måler utviklingen i antall arbeidsplasser og er basert på data fra SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk. I denne analysen benytter vi oss av arbeidsplassutvikling på kommunenivå i perioden 2013-2023 hentet fra Regional analyse. Befolkningsutviklingsdataen måler befolkningsutvikling på kommunenivå i perioden 2013-2023 og er hentet fra Regional analyse.

³ Se Hvordan skape vekst?, s 12 Vareide 2024, Cappelen Damm Akademisk

⁴ Se regionalanalyse.no

10. Spørreskjema

<p>Hvis du tenker på kommunen du bor i nå, vil du si at du er en innflytter, tilbakeflytter eller har du bodd der stort sett hele livet?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Innflytter 2. Tilbakeflytter 3. Bodd i kommunen hele livet 4. Annet
<p>Hvilken kommune flyttet di fra da du flyttet til nåværende bosted?</p>	<p>Velg kommune</p>
<p>Hva var de viktigste grunnene til at du flyttet til nåværende bosted? (flere svar mulig)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jobb eller karrieremuligheter 2. Økonomi/boutgifter 3. Studier 4. Utdanningstilbud for barn/unge 5. Nærmere familie/venner (egen eller partners) 6. Føler meg hjemme her 7. Trivdes ikke der jeg bodde 8. Helsetilbud 9. Servicetilbud 10. Kultur- og fritidstilbud 11. Natur og friluftsliv 12. Klima 13. Offentlig transporttilbud 14. Lavere reisekonstanter til resten av verden og Norge 15. Unngå "bygdedyret"/ønsker anonymitet 16. Annet
<p>På en skala fra 0 til 10, der 0 er ikke viktig mens 10 er svært viktig, hvor viktig er følgende for deg for å ha et godt liv?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Å ha en jobb jeg trives med 2. Nærhet til natur og turområder 3. Nærhet til servicetilbud 4. Nærhet til kultur- og fritidstilbud 5. Nærhet til barnehage og skole 6. Utdanningstilbud 7. Reisekostnader til andre deler av Norge og verden 8. Nærhet til sykehus 9. Nærhet til fødetilbud 10. Nærhet til familie og venner

	11. At jeg kan leve livet mitt som jeg vil, uten at andre blander seg
Vi vil nå spørre deg om de samme forholdene, men ber deg tenke på hvor godt du synes ditt eget bosted fyller ulike behov. Igjen ber vi deg svare på en skala fra 0 til 10, der 0 betyr at bostedet ikke fyller behovet i det hele tatt	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gode jobbmuligheter 2. Nærhet til natur og turområder 3. Nærhet til servicetilbud 4. Nærhet til kultur- og fritidstilbud 5. Nærhet til barnehage og skole 6. Utdanningstilbud 7. Reisekostnader til andre deler av Norge og verden 8. Nærhet til sykehus 9. Nærhet til fødetilbud 10. Nærhet til familie og venner 11. At jeg kan leve livet mitt som jeg vil, uten at andre blander seg
<p>Vi vil nå be deg ta stilling til noen påstander og si om du er 1 helt enig, 2 litt enig, 3 verken enig eller uenig, 4 litt uenig eller 5 helt uenig.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jeg tror fremtiden ser positiv ut for mitt bosted 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Helt enig 2. Litt enig 3. Verken enig eller uenig 4. Litt uenig 5. Helt uenig
Hvor aktuelt er det for deg å flytte fra kommunen i løpet av de neste 5 årene?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Konkrete planer om å flytte 2. Vurderer å flytte 3. Har ingen flytteplaner
Kan du nevne én kommune du kunne tenke deg å flytte til?	Velg en kommune, eller «vet ikke»
Hva er de viktigste grunnene til at du ønsker å flytte? Flere svar mulig	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jobb eller karrieremuligheter 2. Økonomi/boutgifter 3. Studier 4. Utdanningstilbud for barn/ unge 5. Nærmere familie/ venner (egen eller partners) 6. Føler meg hjemme der 7. Trives ikke her jeg bor 8. Helsetilbud 9. Servicetilbud 10. Kultur- og fritidstilbud 11. Natur og friluftsliv

	<p>12. Klima</p> <p>13. Offentlig transporttilbud</p> <p>14. Lavere reisekonstanter til resten av verden og Norge</p> <p>15. Unngå "bygdedyret"/ ønsker anonymitet</p> <p>16. Annet</p>
--	---